

1200)
c 12

SALA DE LECTURA

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

No. 1304-1305

1995

CAIUS JULIUS CÆSAR

COMENTARIILE

ASUPRA

RĂZBOIULUI CU GALII

9(363) : (D : 871-94)
CARTEA II-a
871-94-R : 9(363)

Traducere juxtaliniară și traducere liberă

355 de

PROFESORII ASOCIAȚI

56.566.

EDITURA LIBRĂRIEI
„UNIVERSALA”
ALCALAY & Co.
BUCUREȘTI

2 OCT. 1967

BIBLIOTECA CENTRALĂ
REGIONALĂ
CLUJ

56566S

COMENTARIILE

ASUPRA

RĂZBOIULUI CU GALII

CARTEA II

COMMENTARIORUM

DE

BELLO GALLICO

LIBER II

1 I. Quum Cæsar
2 esset
3 in Gallia citeriore,
4 ita uti demonstravimus
5 supra,
6 rumores crebri
7 afferebantur ad eum,
8 itemque
9 fiebat certior
10 litteris Labieni,
11 omnes Belgas,
12 quam dixeramus
13 esse tertiam partem Galliæ,
14 conjurare
15 contra populum Romanum,
16 dareque obsides inter se;
17 causas conjurandi esse has:

I. Pe când Cezar se afla în Galia citerioară, cum am arătat mai sus, zvonuri dese ajunseră până la dânsul, și chiar și o scrisoare a lui Labienus îl înștiința, că toți Belgii, despre care am

COMENTARIILE

ASUPRA

RĂZBOIULUI CU GALII CARTEA II

1 I. Pe când Cezar
2 se afla
3 în Galia citerioară,
4 după cum am arătat
5 mai sus,
6 numeroase svonuri
7 veneau la dânsul,
8 și totodată
9 era informat
10 printr'o scrisoare a lui Labienus,
11 că toți Belgii,
12 despre care am spus
13 că fac a treia parte a Galiei,
14 se uneau
15 împotriva poporului roman,
16 și își dădeau ostatici între dâșii;
17 motivele alianței lor erau

spus că sunt a treia parte a Galiei, se uneau în
contra poporului roman și-și dădeau ostatici între
dâșii. Motivele unirii erau mai întâi, pentru că
se temeau ca, după supunerea întregii Galii,

1 primum, quod vererentur
2 ne, omni Gallia pacata,
3
4 noster exercitus
5 adduceretur ad eos;
6 deinde,
7 quod sollicitarentur
8 ab nonnullis Gallis,
9 partim qui,
10 ut noluerant Germanos
11 versari diutius Gallia,
12 ita ferebant moleste
13 exercitum populi Romani
14 hiemare
15 atque inveterascere
16 in Gallia;
17 partim qui,
18 mobilitate
19 et levitate animi,
20 studebant imperiis novis;
21 etiam ab nonnullis,
22 quod in Gallia
23 regna occupabantur
24 vulgo
25 a potentioribus,
26 atque iis,

armata noastră să nu fie adusă la ei; în al doilea rând, fiindcă erau rugați de unii Gali și anume de cei cari, după cum nu voiseră ca Germanii să rămână mai mult timp în Galia, nu vedeau cu ochii buni ca armata poporului roman să

1 mai întâi, pentrucă se temeau
 2 ca nu cumva, întreaga Galie fiind su-
 3 pusă,
 4 armata noastră
 5 să nu fie îndreptată împotriva lor;
 6 apoi
 7 pentrucă erau îndemnați
 8 de câțiva Gali,
 9 în parte de unii cari,
 10 după cum nu voiseră ca Germanii
 11 să rămână mai mult în Galia,
 12 tot astfel răbdau anevoie
 13 ca armata poporului roman
 14 să ierneze
 15 și să rămână mai mult
 16 în Galia;
 17 în parte, de cei ce
 18 prin mobilitatea
 19 și ușurătatea firii lor,
 20 căutau o stăpânire nouă;
 21 ba chiar și de unii,
 22 pentrucă în Galia
 23 domniile erau ocupate
 24 de obicei
 25 de cei mai puternici
 26 și de cei

ierneze și să se stabilească în Galia; de alții, care, din cauza nestatorniciei și ușurinței lor, doreau stăpâniri noi; ba chiar de unii pentrucă în Galia domnia era ocupată de obicei de oamenii puternici și de cei ce aveau bani pentru a-și

1 qui habebant facultates
 2 ad conducendos homines,
 3 qui poterant minus facile
 4 consequi eam rem
 5 nostro imperio.

6 II. Cæsar,
 7 commotus his nuntiis
 8 litterisque,
 9 conscripsit
 10 duas legiones novas
 11 in Gallia citeriore
 12 et, æstate inita,
 13 misit
 14 Q. Pedium legatum,
 15 qui deduceret
 16 in Galliam interiorem.
 17 Ipse, quum primum
 18 copia pabuli
 19 inciperet esse,
 20 venit ad exercitum:
 21 dat negotium
 22 Senonibus
 23 reliquisque Gallis
 24 qui erant finitimi Belgis,
 25 uti cognoscant ea,
 26 quæ gerantur apud eos,

plăti mercenari, lucru pe care l-ar fi putut mai greu obține sub stăpânirea noastră.

II. Mișcat de aceste vești și scrisori, Cezar recrută două legiuni noi în Galia citerioară și la începutul verii trimise pe locotenentul Q. Pe-

1 ce aveau stujloace
 2 de a plăti oameni,
 3 care puteau mai puțin ușor
 4 să obțină acest lucru
 5 sub dominația noastră.
 6 II. Cezar,
 7 impresionat de aceste vești
 8 și scrisori,
 9 recrută
 10 două noi legiuni
 11 în Galia citerioară.
 12 Și, vara fiind începută,
 13 trimise
 14 pe Q. Pedius legatul,
 15 ca să le conducă
 16 în Galia interioară.
 17 El însuși, de îndată ce
 18 belșugul de furaj
 19 a început să fie,
 20 a venit la armată:
 21 însărcinează
 22 pe Senoni
 23 și pe ceilalți Gali,
 24 care erau vecini cu Belgii,
 25 ca să afle cele
 26 ce se petreceau la dânșii (la Belgi),

dius, să le ducă în Galia interioară. El însuși vine la armată, îndată ce începu să fie belșug de pășune; dă Senonilor și celorlalți Gali vecini cu Belgii, însărcinarea să afle cele ce se petreceau la dânșii și să-l înștiințeze de rezultatul cercetă-

1 faciantque se certiorem
2 de his rebus.
3 Omnes hi nuntiaverunt
4 constanter
5 manus cogi,
6 exercitum conduci
7 in unum locum.
8 Vero tum non existimavit
9 dubitandum
10 quin proficisceretur ad eos.
11 Re frumentaria
12 comparata,
13 movet castra,
14 quindecimque diebus
15 circiter
16 pervenit
17 ad fines Belgarum.
18 III. Quum venisset eo
19 de improvise
20 celeriusque
21 omni opinione,
22 Remi,
23 qui sunt proximi Galliæ
24 ex Belgis,
25 miserunt ad eum legatos,

rilor lor. Aceștia îi anunțară cu toți, că se strâng trupe și că armata se adună la un loc. Atunci în adevăr el socoti că nu trebuie să șovăiască de a bleca la dâșii și, după strângerea grâului, ridică tapăra și cam după 15 zile ajunge la hotarul Belgilor.

1 și să-l înștiințeze
2 despre aceste lucruri.
3 Toți aceștia anunțară
4 la fel
5 că se strâng trupe,
6 că o armată se adună
7 într'un singur loc.
8 Atunci el nu socoti
9 că trebuie să mai șovăie
10 de a pleca spre dânșii.
11 Grâul
12 fiind strâns,
13 el își mișcă tabăra,
14 și în cinsprezece zile
15 aproximativ
16 sosește
17 la hotarele Belgilor.
18 III. Cum sosise acolo
19 pe neașteptate
20 și mai iute
21 decât s'ar fi putut crede,
22 Remii,
23 cari sunt cei mai aproape de Galia
24 dintre Belgi,
25 trimiseră la dânsul legați,

III. Sosind pe neașteptate și mai repede decât se putea bănuși, Remii, cari sunt dintre Belgi cei mai apropiați de Galia, trimiseră delegați la dânsul pe Iccius și Antebrogius, fruntașii

1 Iccium et Antebrogium,
 2 primos civitatis,
 3 qui dicerent:
 4 „Permittere se
 5 omniaque sua
 6 in fidem
 7 atque in potestatem
 8 populi Romani;
 9 se neque consensisse
 10 cum reliquis Belgis,
 11 neque conjurasse
 12 contra populum Romanum;
 13 esseque paratos
 14 et dare obsides,
 15 et facere imperata,
 16 et recipere oppidis,
 17 et juvare frumento
 18 ceterisque rebus;
 19 omnes reliquos Belgas
 20 esse in armis;
 21 Germanosque,
 22 qui incolant cis Rhenum,
 23 sese conjunxisse cum his,
 24 furoremque eorum omnium
 25 esse tantum,

cetății cu însărcinarea să-i spună: „că se încre-
 din'au pe dânșii și toate ale lor protecției și pu-
 terii poporului roman, și că nu fuseseră de aceeași
 părere cu ceilalți Belgi și nu se uniseră în con-
 tra poporului roman, că erau gata și să le dea
 ostatici și să facă ce li se va porunci și să-i pri-

1 pe Iccius și Antebrogius,
2 fruntașii cetății,
3 care să-i spună că
4 „Ei se pun pe dânșii
5 și toate ale lor
6 în credința
7 și în puterea
8 poporului Roman;
9 că ei nici nu se înțeleseseră
10 cu ceilalți Belgi,
11 nici nu se aliaseră
12 împotriva poporului roman;
13 ci erau gata
14 să dea ostateci
15 și să execute poruncile,
16 și să-l primească în orașele lor,
17 și să-l ajute cu grâu
18 și cu toate celelalte lucruri;
19 toți ceilalți Belgi
20 sunt sub arme;
21 și Germanii,
22 ce locuesc dincoace de Rin
23 se uniseră cu aceștia,
24 și furia lor a tuturor
25 e atât de mare,

mească în cetăți și să-i ajute cu grâu sau cu alte lucruri; toți ceilalți Belgi sunt înarmați și Germanii, cari locuesc dincoace de Rin, s'au unit cu dânșii și atât de mare este entuziasmul tuturor, încât ei n'au putut împiedeca să nu se u-

1 ut potuerint deterrere
 2 quin consentirent cum his
 3 ne Suessiones quidem,
 4 suos fratres
 5 consanguineosque,
 6 qui utantur eodem jure
 7 et eisdem legibus.

8 habeant unum imperium
 9 unumque magistratum
 10 cum ipsis".

11 IV. Quum quæreret
 12 ab his

13 quæ civitates quantæque
 14 essent in armis,
 15 et quid possent
 16 in bello,
 17 reperiebat sic:

18 „Plerosque Belgas
 19 esse ortos ab Germanis;
 20 transductosque Rhenum
 21 antiquitus,
 22 consedissee ibi
 23 propter fertilitatem loci,
 24 expulsiiseque Gallos
 25 qui incolerent ea loca;

nească cu Belgii nici chiar pe Suessionii, frații și rudele lor, care au aceeași tradiție și aceleași legi, care au aceiași șefi militari și aceiași magistrați"

IV. Căutând să afle dela dânșii, care anume cât de mari erau triburile înarmate și ce pu-

1 încât nu putuseră împiedeca
 2 de a se uni cu dânșii
 3 nici chiar pe Suessionii,
 4 frații lor
 5 de același sânge,
 6 ce se bucurau de acelaș drept
 7 și de aceleași legi,
 8 ce aveau un singur guvern
 9 și un singur magistrat
 10 cu ei“.

11 IV. Cum îi întrebă
 12 pe aceștia
 13 care cetăți, și cât de mari
 14 se aflau sub armă,
 15 și ce puteau
 16 într'un războiu,
 17 el află astfel:
 18 „Cei mai mulți Belgi
 19 se trag din Germani;
 20 și transportați dincolo de Rin
 21 din vechime,
 22 se așezaseră acolo,
 23 din pricina rodniciei pământului,
 24 și alungaseră pe Gali,
 25 ce locuiau acele locuri;

teau ele în războiu, află următoarele: „cei mai mulți Belgi se trag din Germani și au trecut din vechime peste fluviul Rin, așezându-se aici din cauză bogăției pământului, gonind pe Gali, cari locuiau aceste locuri; singuri ei, cu timpul pă-

1 esseque solos qui,
 2 memoria
 3 nostrorum patrum,
 4 omni Gallia vexata,
 5 prohibuerint
 6 Teutonos Cimbroscque
 7 ingredi intra suos fines.
 8 Ex qua re fieri
 9 uti memoria earum rerum
 10 sumerent sibi
 11 magnam auctoritatem
 12 magnosque spiritus
 13 in re militari".
 14 Remi dicebant
 15 se habere omnia explorata
 16 de numero eorum,
 17 „propterea quod conjuncti
 18 propinquitatibus
 19 affinitatibusque,
 20 cognoverint
 21 quantam multitudinem
 22 quisque pollicitus sit
 23 ad id bellum
 24 in concilio communi
 25 Belgarum.

rinşilor noştri, pe când toată Galia era devastată, opriseră pe Teutoni şi pe Cimbri de a intra în ţinutul lor; din amintirea acestor fapte ei îşi scoteau o reputaţie mare şi o părere trufaşe despre meritele lor militare". În privinţa numă-

1 și ei erau singurii cari,
2 în timpul
3 părinților noștri,
4 întreaga Galie fiind pustiită,
5 împiedecaseră
6 pe Teutoni și pe Cimbri
7 să intre în hotarele lor.
8 Din acest fapt se făcea
9 că din amintirea acestor lucruri
10 își trăgeau pentru dânșii
11 o mare autoritate
12 și mare încredere
13 în arta lor militară“.
14 Remii spuneau
15 că aveau verificate toate (informațiile)
16 privitoare la numărul lor
17 „pentru că legați cu dânșii
18 prin apropiere
19 și rudenie,
20 ei aflaseră
21 ce mare număr (de soldați)
22 promisese fiecare
23 pentru acest războiu
24 în adunarea obștească
25 a Belgilor.

rului lor, Remii, spuneau că erau informați pentru că, uniți prin rudenie de sânge și prin alianțe, cunoșteau ce număr făgăduise fiecare pentru războiu în adunarea generală a Belgilor. Intre

1 Bellovacos
 2 valere plurimum inter eos
 3 et virtute, et auctoritate,
 4 et numero hominum;
 5 hos posse conficere,
 6 centum millia armata;
 7 pollicitos ex eo numero
 8 sexaginta electa,
 9 postulareque sibi
 10 imperium totius belli.
 11 Suessiones
 12 esse suos finitimos,
 13 possidere fines latissimos
 14 agrosque feracissimos.
 15 Regem fuisse apud eos
 16 etiam nostra memoria,
 17 Diviciacum,
 18 potentissimum
 19 totius Galliæ,
 20 qui obtinuerit imperium
 21 quum magnæ partis
 22 harum regionum,
 23 tum etiam Britanniaë;
 24 nunc regem esse Galbam;
 25 summam totius belli

dânsii cei mai puternici erau Bellovacii și prin vitejie și prin autoritatea și prin numărul oamenilor; ei puteau aduna 100.000 de oameni înarmați și făgăduisră din acest număr 60.000 de oameni aleși, cerând pentru dânsii conducerea întregului războiu. Suessionii, vecinii lor, și uținuturi foarte întinse și ogoare foarte rodnice. Ei

1 Belovăcii
 2 sunt cei mai puternici dintre dâșii
 3 și prin vitejie, și prin autoritate
 4 și prin numărul oamenilor;
 5 ei puteau ridica
 6 o sută de mii de oameni înarmați;
 7 promiseseră din acest număr
 8 șasezeci de mii de oameni aleși
 9 și cereau pentru dâșii
 10 conducerea întregului războiu.
 11 Suessionii
 12 sunt vecinii lor (ai Remilor),
 13 posedă ținutul cel mai întins,
 14 și ogoarele cele mai rodnice.
 15 Un rege fusese la dâșii,
 16 chiar din amintirea noastră,
 17 Diviciacus,
 18 cel mai puternic
 19 din întreaga Galie,
 20 care obținuse domnia
 21 atât a unei mari părți
 22 din aceste ținuturi,
 23 cât chiar și a Britaniei;
 24 regele lor e acum Galba;
 25 conducerea întregului războiu

avuseseră rege chiar în timpul nostru pe Divi-
 ciacus, cel mai puternic din toată Galia, a că-
 rui stăpânire se întindea nu numai asupra unei
 mari părți a acestei regiuni, dar chiar și asupra
 Britaniei; acuma este rege Galba, asupra căruia
 trecuse prin bună înțelegere conducerea generală

- 1 deferri ad hunc
- 2 voluntate omnium,
- 3 propter justitiam
- 4 prudentiamque;
- 5 habere oppida
- 6 duodecim numero,
- 7 polliceri
- 8 quinquaginta millia
- 9 armata;
- 10 Nervios totidem,
- 11 qui habeantur maxime feri
- 12 inter ipsos
- 13 absintque longissime;
- 14 Atrebates
- 15 quindecim millia;
- 16 Ambianos decem millia;
- 17 Morinos
- 18 viginti quinque millia;
- 19 Menapios septem millia;
- 20 Caletes decem millia;
- 21 Velocasses et Veromanduos
- 22 totidem;
- 23 Aduatucos
- 24 decem et novem millia;
- 25 arbitrari
- 26 ad quadraginta millia

a războiului din cauza dreptății și cuminenței sale; ei au orașe în număr de 12, făgăduesc 50.000 de oameni înarmați; tot atâția făgăduesc Nervii, socotiți foarte sălbateci printre Belgi înșiși

1 e încredințată acestuia
 2 din consimțământul tuturor
 3 din pricina dreptății
 4 și prudenței lui;
 5 ei au cetăți
 6 douăsprezece la număr
 7 și promit
 8 cincizeci de mii
 9 de oameni înarmați;
 10 Nervii promit tot atâți,
 11 ei care treceau drept cei mai feroși
 12 printre ei înșiși
 13 și sunt cei mai depărtați;
 14 Atrebații
 15 (promit) cincisprezece mii;
 16 Ambianii, zece mii;
 17 Morinii
 18 douăzeci și cinci de mii;
 19 Menapii șapte mii;
 20 Caleții zece mii;
 21 Velocassii și Veromanduii
 22 tot atâția;
 23 Aduatucii
 24 nouăsprezece mii;
 25 sunt prețuiți
 26 până la patruzeci de mii

și cari sunt foarte depărtați de noi: mai sunt
 15.000 de Atrebați, 10.000 de Ambiani, 25.000 de
 Morini, 7000 de Menapi, 10.000 de Caleți, tot
 atâția Velliocassi și Viromandui, 19.000 de Ad-

- 1 Condrusos, Eburones,
 2 Cæræsos, Pæmanos,
 3 qui appellantur
 4 uno nomine
 5 Germani".
 6 V. Cæsar,
 7 cohortatus Remos
 8 prosecutusque oratione
 9 liberaliter;
 10 jussit omnem senatum
 11 convenire ad se.
 12 liberosque principum
 13 adduci ad se obsides.
 14 Quæ omnia
 15 facta sunt ab his
 16 diligenter ad diem.
 17 Ipse, cohortatus
 18 magnopere
 19 Diviciacum Æduum,
 20 docet „Quantopere intersit
 21 reipublicæ
 22 salutisque communis
 23 manus hostium distineri,
 24
 25 ne confligendum sit

natuci. Se socotesc ca la 40.000 de Condruși, Eburoni, Ceresi, Pemani, recunoscuți în genere sub numele de Germani.

V. Indemnând pe Remi să-i rămână credincioși și vorbindu-le prietenos, Cezar poruncî Senatului să vină la dânsul și să i se aducă ca

1 Condruși, Eburoni,
 2 Ceresi, Pemani,
 3 care se numesc
 4 cu un singur nume
 5 de Germani".
 6 V. Cezar,
 7 îi îmbărbătează pe Remi
 8 și vorbindu-le
 9 cu bunăvoință,
 10 porunci ca întregul senat
 11 să se adune la dânsul
 12 și copiii frunțașilor
 13 să-i fie aduși ca ostatici.
 14 Toate aceste
 15 fură executate de dânșii
 16 cu hărnicie în ziua indicată.
 17 El însuși,
 18 îndemnând mult
 19 pe Divitiacus Eduul,
 20 îi arată „de câtă însemnătate e
 21 pentru republică
 22 și pentru siguranța comună,
 23 ca forțele dușmanilor să fie împră-
 24 știate,
 25 pentru ca să nu se dea lupta

ostatici copiii frunțașilor. Toate fură implinite iute de Remi cu băgare de seamă în ziua fixată. Cezar îndeamnă stăruitor pe Divitiacus Eduul și îi arată cât de mult este în interesul Statului roman și al mântuirii reciproce ca trupele dușmanilor să fie ocupate în multe locuri deodată.

1 uno tempore
 2 cum tanta multitudine.
 3 Id posse fieri,
 4 si *Ædui*
 5 introduxerint suas copias
 6 in fines *Bellovacorum*
 7 et cœperint
 8 populari agros eorum".
 9 His mandatis,
 10 dimittit eum ab se.
 11 Postquam vidit
 12 omnes copias *Belgarum*
 13 cœactas in unum locum
 14 venire ad se,
 15 cognovitque
 16 ab iis exploratoribus
 17 quos miserat
 18 et ab *Remis*
 19 non jam abesse longe,
 20 maturavit
 21 transducere exercitum
 22 flumen *Axonam*,
 23 quod est in extremis finibus
 24 *Remorum*,
 25 atque posuit ibi castra.

Intru ca să nu fie nevoie de a se lupta în ace-
 lași timp cu o mulțime atât de mare. Această
 risipire s'ar putea face dacă *Ednii* și-ar băga
 trupele în ținutul *Belovacilor* și ar începe să le
 devasteze ogoarcie. Odată cu luarea acestor mă-
 suri, *Cezar* îl concediază pe *Diviciacus*. După ce

1 în același timp
2 cu o mulțime atât de mare.
3 Acest lucru s'ar putea realiza
4 dacă Eduii
5 ar intra cu trupele lor
6 în țara Belovacilor
7 și ar începe
8 să le pustiască ogoarele“,
9 Această însărcinare fiind dată,
10 îl concediază dela dânsul.
11 După ce văzu
12 că toate oștile Belgilor
13 strânse într'un singur loc
14 vin la dânsul.
15 și află
16 dela cercetașii aceia,
17 pe cari îi trimisese
18 și dela Remi
19 că (oștile) nu mai sunt departe,
20 se grăbi
21 să-și treacă armata
22 peste fluviul Axona,
23 care e la capătul țării
24 Remilor,
25 și își așeză acolo tabăra.

înțelese că toate trupele Belgilor adunate la un loc vin în contra sa și după ce află dela cercetașii trimiși dela Remi că trupele nu sunt prea departe, se grăbi să treacă armata peste râul Aisne, care curge la capătul ținutului Remilor și acolo își așeză tabăra. In acest chip, una din

- 1 Quæ res
 2 et muniebat ripis fluminis
 3 unum latus castrorum,
 4 et reddebat tuta
 4 ab hostibus
 6 quæ essent post eum,
 7 et efficiebat
 8 ut commeatus ab Remis
 9 reliquisque civitatibus
 10 posset portari ad eum:
 11 sine periculo.
 12 Pons erat in eo flumine.
 13 Ponit ibi præsidium,
 14 et in altera parte fluminis
 15 relinquit
 16 Q. Titurium Sabinum,
 17 legatum,
 18 cum sex cohortibus.
 19 Jubet munire castra
 20 vallo duodecim pedum
 21 in altitudinem
 22 fossaque
 23 duodeviginti pedum.
 24 VI. Oppidum Remorum.
 25 Bibrax nomine.

aripi era operată de malul fluviului, ceea ce pu-
 nea la adăpost de dușmani toate ținuturile din
 spatele lui și dădea putință, convoaielor de a-
 provizionare dela Remi și dela alte cetăți să
 ajungă la dânsul fără primejdie. Pe Aisne era
 un pod, la care așeză un post, lăsând de cealaltă

- 1 Această poziție
 2 și întărea prin țărmul fluviului
 3 o latură a taberei
 4 și puneă în siguranță
 5 de dușmani
 6 (ținuturile) ce erau în spatele lui,
 7 și făcea
 8 ca convoiurile (venite) dela Remi
 9 și dela celelalte cetăți
 10 să fie transportate la dânsul
 11 fără primejdie.
 12 Un pod se afla peste acel fluviu.
 13 El pune acolo o gardă,
 14 și de cealaltă parte a fluviului
 15 lasă
 16 pe Q. Titurius Sabinus,
 17 legatul,
 18 cu șase cohorte.
 19 Ordonă să se întărească tabăra
 20 printr'un val de doisprezece pași
 21 în înălțime
 22 și cu un șanț
 23 de optsprezece pași (în lărgime)
 24 VI. Orașul Remilor,
 25 Bibrax cu numele,

parte a fluviului pe locotenentul Titurius Sabinus cu șase cohorte. Porunci să se întărească tabăra cu un parapet înalt de douăsprezece picioare și cu un șanț de optsprezece.

VI. La opt mii de pași de această tabără se

1 aberat ab his castris
 2 octo millia passuum.
 3 Belgæ cœperunt
 4 oppugnare id
 5 magno impetu
 6 ex itinere.
 7 Sustentatum est ægre
 8 eo die.
 9 Oppugnatio Gallorum
 10 atque Belgarum
 11 eadem
 12 est hæc.
 13 Ubi, multitudine hominum
 14 circumjecta mœnibus
 15 totis,
 16 lapides cœpti sunt jaci
 17 undique in murum,
 18 murusque
 19 nudatus est defensoribus,
 20 testudine facta
 21 succendunt portas,
 22 subruuntque murum.
 23 Quod tum fiebat facile.
 24 Nam quum tanta multitudo
 25

afla un oraş al Remilor, numit Bibrax. În drumul lor, Belgii deslănţuiră asupra lui un puternic atac, pe care cetatea îl susţinu cu greu în acea zi. Felul de asalt al Belgilor este acelaşi ca şi cel al Galilor. Intreaga armată se împrăstie în jurul ce-

1 era departe de această tabără
2 la opt mii de pași.
3 Belgii începură
4 să atace acest oraș
5 cu mare violență,
6 din drum.
7 S'a susținut cu greutate (atacul)
8 în acea zi.
9 Felul de a ataca al Galiilor
10 și al Belgilor,
11 (care e) acelaș
12 e acesta.
13 De îndată ce, o mulțime de oameni
14 fiind împrăștiată în jurul zidurilor
16 întregi,
16 pietrele au început să fie aruncate
17 din toate părțile în zid,
18 și zidul
19 e golit de apărători,
20 broasca țestoasă fiind făcută,
21 dau foc porților,
22 și sapă zidul.
23 Lucru ce se făcea atunci cu ușurință.
24 Căci în timp ce o mulțime astfel de
25 mare

tății, și când pietrele aruncate de pretutindeni
asupra zidului l-au golit de apărători, strângân-
du-se în formă de broască, dau foc porților și
scurmă zidul. Ceea ce Belgii făcură fără greu-
tate, căci atât era de mare mulțimea celor ce

1 conjicerent
 2 lapides ac tela,
 3 potestas erat nulli
 4 consistendi in muro,
 5 Quum nox
 6 fecisset finem oppugnandi,
 7 Remus Iccius,
 8 summa nobilitate
 9 et gratia inter suos,
 10 qui tum præfuerat oppido,
 11 unus ex iis
 12 qui venerant ad Cæsarem
 13 legati de pace,
 14 mittit ad eum nuntium,
 15 sese non posse sustinere
 16 diutius,
 17 nisi subsidium
 18 submittatur sibi.
 19 VII. Cæsar,
 20 usus ducibus iisdem,
 21 qui venerant nuntii
 22 ab Iccio,
 23 mittit eo de media nocte
 24 subsidio oppidanis
 25 Numidas
 26 et sagittarios Cretas

aruncau pietre încât nimeni nu putea rămâne pe zid. Noaptea suspendând asaltul, Iccius, comandantul cetății, unul din cei mai nobili și mai cu trecere dintre Remi, și unul din cei ce fuseseră trimiși la Cezar în vederea păcii, îl vesti că de

1 arunca
 2 pietre și săgeți,
 3 nimeni nu avea puțința
 4 să stea pe zid.
 5 După ce noaptea
 6 suspendase atacul,
 7 Remul Iccius,
 8 din cea mai mare nobleță,
 9 și trecere printre ai săi,
 10 care era mai mare peste cetate,
 11 unul din cei
 12 ce veniseră la Cezar,
 13 ca soli de pace,
 14 trimite la el un vestitor,
 15 că el nu poate susține (atacul)
 16 mai mult timp,
 17 dacă un ajutor
 18 nu i se trimite.
 19 VII. Cezar.
 20 folosindu-se de aceleași călăuze,
 21 care veniseră ca vestitori
 22 din partea lui Iccius,
 23 trimite acolo la miezul nopții
 24 ca ajutor orășenilor
 25 niște Numizi.
 26 și arcași cretani

nu i se trimite ajutor, el nu mai poate rezista.

VII. In puterea nopții, folosindu-se de solii lui Iccius ca de niște călăuze, Cezar trimite în ajutorul orășenilor pe Numizi, pe arcașii cretani și

1 et funditores Baleares:
 2 adventu quorum
 3 et studium propugnandi
 4 accessit Remis
 5 cum spe defensionis,
 6 et de eadem causa
 7 spes potiundi oppidi
 8 discessit hostibus.
 9 Itaque, morati paulisper
 10 apud oppidum,
 11 depopulatique agros
 12 Remorum,
 13 omnibus vicis ædificiisque
 14 quos potuerant adire
 15 incensis,
 16 contenderunt
 17 omnibus copiis
 18 ad castra Cæsaris,
 19 et posuerunt castra
 20 ab minus duobus millibus
 21 passuum,
 22 quæ castra,
 23 ut significabatur
 24 fumo atque ignibus,
 25 patebant in latitudinem
 26 amplius octo millibus

prăştiaşii baleari. Sosirea lor insufă Remior
 dorinţa de luptă şi speranţa de a se apăra după
 cum răpi duşmanului nădejdea de a cuceri ora-
 şul. Mai zăbovind așa dar puţin în jurul cetăţii.

1 și prăștiași baleari:
 2 prin sosirea acestora
 3 și zelul de a respinge (pe dușmani)
 4 a revenit Remilor
 5 cu speranța apărării,
 6 și din același motiv
 7 speranța de a cuceri orașul
 8 părăsi pe dușmani.
 9 Astfel, oprindu-se puțin
 10 în apropierea orașului,
 11 și jefuind ogoarele
 12 Remilor,
 13 toate satele și clădirile
 14 la care putuseră ei ajunge
 15 fiind incendiate,
 16 se îndreptară
 17 cu toate trupele lor
 18 la tabăra lui Cezar,
 19 și își puseră tabăra
 20 la mai puțin de două mii
 21 de pași,
 22 care tabără,
 23 după cum se putea vedea
 24 prin fum și focuri,
 25 se întindea pe o lărgime
 26 mai mare de opt mii

pentru a da foc satelor și clădirilor de care s'au
 putut apropia, ei se îndreptară cu toate trupele
 spre tabăra lui Cezar și se așezară la mai puțin
 de două mii de pași; judecând după fum și fo-

1 passuum.
 2 VIII. Caesar,
 3 et propter multitudinem
 4 hostium,
 5 et propter opinionem eximiam
 6 virtutis,
 7 statuit primo
 8 supersedere prælio;
 9 quotidie tamen
 10 periclitabatur
 11 præliis equestribus
 12 quid hostis posset virtute
 13 et quid nostri auderent.
 14 Ubi intellexit
 15 nostros
 16 non esse inferiores,
 17 loco pro castris,
 18 opportuno
 19 atque idoneo natura
 20 ad instruendam aciem,
 21 — quod is collis,
 22 ubi castra posita erant,
 23 editus paululum
 24 ex planitie,
 25 patebat adversus

cuti, tabăra lor avea un front de mai mult de opt mii de pași.

VIII. Ținând seamă de numărul lor și de marea lor reputație de vitejie, Cezar se hotărî mai întâi să amâne lupta; în fiecare zi

1 de pași.
2 VIII. Cezar,
3 și din pricina mulțimii
4 dușmanilor,
5 și din pricina reputației strălucite
6 de vitejie,
7 hotărî mai întâi
8 să amâne lupta;
9 în fiecare zi totuși
10 încerca
11 prin lupte de cavalerie
12 cât valora dușmanul în vitejie
13 și cât îndrăzneau ai noștri.
14 De îndată ce observă
15 că ai noștri
16 nu sunt inferiori,
17 un loc fiind înaitea taberei
18 prielnic
19 prin natura lui
20 la desfășurarea liniei de bătaie,
21 — pentru că această colină,
22 pe care se afla tabăra noastră,
23 ridicată puțin (în pantă lină)
24 deasupra câmpiei,
25 se întindea în față

el pune totuși la încercare prin lupte de cavalerie și vitejia Belgilor și îndrăzneala a lor noștri. Când se convinse că ai noștri nu sunt întru nimic mai pe jos, își alese în fața taberii un loc prielnic prin poziție la desfășurarea luptei. Dealul

- 1 in latitudinem
 2 tantum quantum acies
 3 instructa
 4 poterat occupare loci,
 5 atque ex utraque parte
 6 lateris
 7 habebat dejectus,
 8 et. fastigatus in fronte
 9 leniter.
 10 redibat paulatim
 11 ad planitiem, —
 12 ab utroque latere
 13 ejus collis
 14 obduxit
 15 fossam transversam
 16 quadringentorum passuum
 17 circiter,
 18 et ad extremas fossas
 19 constituit castella,
 20 collocavitque ibi tormenta,
 21 ne hostes,
 22 quum instruxisset aciem,
 23 quod poterant tantum
 24 multitudinē,
 25 possent circumvenire
 26 ab lateribus

pe care se afla așezată tabăra și care domina puțin câmpia, se deschidea într'un front de o lărgime ce dădea puțință desfășurării liniei de bătaie; cele două laturi erau în pantă iute, iar în față, înălțat ca un acoperiș în pantă lină, se

1 în lărgime
2 atât cât linia noastră de bătaie
3 înșirată
4 putea să ocupe ca spațiu,
5 și din amândouă părțile
6 ale flancului
7 avea pante repezi,
8 și înălțându-se în front
9 în pantă ușoară,
10 revenea încetișor
11 spre câmpie, —
12 pe amândouă flancurile
13 acestei coline
14 (Cezar) trase
15 un șanț de-a-curmezișul
16 de patru sute de pași
17 aproape,
18 și la capătul șanțurilor
19 așeză redute,
20 și puse acolo mașini de războiu
21 pentru ca nu cumva dușmanii,
22 după ce își va fi așezat linia de bătaie,
23 pentrucă erau atât de puternici
24 prin mulțimea lor,
25 să nu poată încunjura
26 pe flancuri

pogora încetul cu încetul până în câmpie. Pe amândouă laturile dealului, el săpă un șanț lung cam de patru sute de pași și așeză la capetele lui forturi unde instalează mașinile de războiu, pentru ca armata lui fiind așezată în linie de bătaie.

1 suos pugnantes.
 2 Hoc facto, duabus legionibus
 3
 4 quas conscripserat proxime
 5 relictis in castris,
 6 ut, si quo opus esset,
 7 possent duci subsidio,
 8 constituit in acie
 9 pro castris
 10 sex legiones reliquas.
 11 Hostes item
 12 instruxerant suas copias
 13 eductas ex castris.
 14 IX. Palus non magna
 15
 16 inter nostrum exercitum
 17 atque hostium.
 18 Hostes exspectabant
 19 si nostri transirent hanc;
 20 nostri autem
 21 erant parati in armis,
 22 ut aggrederentur
 23 impeditos,
 24 si initium transeundi
 25 fieret ab illis.

lușmanul să nu poată năvăli pe flancuri, cum
 -ar fi îngăduit-o marea lui mulțime. Lăsând apoi
 n tabără cele două legiuni de curând recrutate,
 entrum a putea servi la nevoie ca rezervă, Cezar
 nșiră pe celelalte șase în linie de bătaie în fața

1 pe soldații săi în momentul luptei.
2 Acest lucru fiind făcut, cele două le-
3 giuni,
4 pe care le recrutase de curând
5 fiind lăsate în tabără,
6 pentru ca, de va fi nevoie,
7 să poată fi aduse în ajutor,
8 așeză în linie
9 în fața taberei sale
10 celelalte șase legiuni.
11 Și dușmanii
12 își așezaseră trupele
13 scoase din tabără.
14 IX. O mlaștină nu mare
15 (se afla)
16 între armata noastră
17 și cea a dușmanilor.
18 Dușmanii așteptau (să vadă)
19 dacă ai noștri o vor trece;
20 ai noștri însă
21 stăteau gata sub arme
22 ca să-i atace
23 împiedecați,
24 dacă o încercare de trecere
25 s'ar fi făcut de ei.

taberei. Scoțându-le din tabără, dușmanul își așeză și el trupele. Între armata noastră, și cea dușmană se afla o mică mlaștină; dușmanul aștepta ca noi să o trecem; la rândul lor și ai noștri așteptau pregătiți sub arme să-l atace în momentul

- 1 Interim contendebatur
 2 praelio equestri
 3 inter duas acies.
 4 Ubi neutri faciunt
 5 initium transeundi,
 6 praelio equitum
 7 secundiore nostris,
 8 Cæsar reduxit suos
 9 in castra.
 10 Protinus hostes
 11 contenderunt ex eo loco
 12 ad flumen Axonam,
 13 quod demonstratum est
 14 esse post nostra castra.
 15 Vadis repertis ibi,
 16 conati sunt
 17 transducere
 18 partem suarum copiarum,
 19 eo consilio ut, si possent,
 20 expugnarent castellum
 21 cui præerat
 22 Q. Titurius legatus,
 23 interscinderentque
 24 pontem;
 25 si potuissent minus,

când va fi împiedecat, dacă s'ar fi hotărît el mai întâi s'o treacă. Intre cele două linii de bătaie se încăerau totuși lupte de cavalerie; cavaleria noastră ieșind biruitoare, cum nici unii nici ceilalți nu se încercau să treacă mlaștina, Cezar își retrase trupele în tabără. Dușmanul se în-

- 1 In acest timp se lupta
 2 într'o luptă de cavalerie
 3 în spațiul dintre cele două linii.
 4 cum nici unii nici alții nu fac
 5 încercarea de a trece,
 6 lupta de cavalerie
 7 fiind prielnică a lor noștri,
 8 Cezar își readuse pe ai săi
 9 în tabără.
 10 Pe dată dușmanii
 11 se îndreptară din acel loc
 12 la fluviul Axona,
 13 despre care s'a spus
 14 că e după taberele noastre.
 15 Niște vaduri fiind descoperite acolo,
 16 ei încercară
 17 să treacă dincolo
 18 o parte din trupele lor,
 19 în intenția ca, dacă vor putea,
 20 să cucerească reduta,
 21 pe care o comanda
 22 Q. Titurius legatul,
 23 și să taie
 24 podul:
 25 dacă n'ar putea-o,

dreptă atunci pe dată spre fluviul Aisne, care, după cum am arătat, curgea în dosul taberei noastre. El găsi vaduri pe unde încercă să-și treacă o parte din trupe, în intenția ca, de vor putea, să cucerească fortul, comandat de locotenentul Q Titurius și să taie podul; iar dacă nu

1 popularentur
 2 agros Remorum,
 3 qui erant magno usui
 4 nobis
 5 ad gerendum bellum,
 6 prohiberentque nostros
 7 commeatu.
 8 X. Cæsar,
 9 factus certior
 10 ab Titurio,
 11 transducit pontem
 12 omnem equitatum
 13 et Numidās
 14 armaturæ levis,
 15 funditores sagittariosque,
 16 atque contendit ad eos.
 17 Pugnatum est acriter
 18 in eo loco.
 19 Nostri aggressi in flumine
 20 hostes impeditos
 21 occiderunt
 22 magnum numerum eorum.
 23 Repulerunt
 24 multitudine telorum
 25 reliquos.

vor reuși, să pustiască ogoarele Remilor, de mare folos pentru noi în conducerea războiului, și să împiedece pe ai noștri dela aprovizionare.

X. Înștiințat de Titurius, Cesar își trece peste pod întreaga cavalerie și pe Numizii ușor înar-

1 să pustiască
 2 ogoarele Remilor,
 3 ce nu erau de un mare folos
 4 nouă
 5 pentru a face războiu,
 6 și să împiedece pe ai noștri
 7 dela aprovizionare.
 8 X. Cezar
 9 informat
 10 de Titurius,
 11 trece peste pod
 12 întreaga cavalerie
 13 și pe Numizi
 14 cu arme ușoare,
 15 și pe prăstiași și pe săgetași,
 16 și se îndreaptă spre dușmani.
 17 S'a luptat cu înverșunare
 18 în acel loc.
 19 Ai noștri atacând în fluviu
 20 pe dușmanii împiedecați
 21 uciseră
 22 un mare număr dintre dânșii.
 23 Ei respinseră
 24 printr'o mulțime de săgeți
 25 pe ceilalți,

mați, și pe prăstiași, și pe arcași și se îndreaptă
 spre dușman. Lupta se încinse cu înverșunare.
 Ai noștri atacară pe Belgi împiedecați în fluviu
 și măcelăriră un mare număr. O ploaie de să-
 geți respinse pe cei ce înaintau vitejește peste

1 conantes audacissime
 2 transire
 3 per corpora eorum;
 4 interfecerunt
 5 primos qui transierant,
 6 circumventos equitatu.
 7 Hostes, ubi intellexerunt
 8 spem fefellisse se,
 9 et de oppido expugnando,
 10 et de flumine transeundo,
 11 neque viderunt nostros
 12 progredi
 13 in locum iniquiorem
 14 causa pugnandi,
 15 atque res frumentaria
 16 cœpit deficere ipsos,
 17 concilio convocato,
 18 constituerunt optimum esse
 19 quemque reverti
 20 suam domum
 21 et convenirent undique
 22 ad defendendos eos
 23 in fines quorum Romani
 24 introduxissent primum
 25 exercitum,
 26 ut decertarent in suis finibus

cadavrele alor lor. Cei care trecuseră mai întâi fiind încunjurați de cavalerie fură uciși. Când Belgii se văzură înșelați în speranța de a cuceri cetatea și de a trece fluviul, când văzură că ai noștri nu înaintau pentru a da lupte într'un loc nepri-

1 ce încercau cu mare îndrăzneală
2 să treacă fluviul
3 peste cadavrele lor;
4 ei uciseră
5 pe primii ce trecuseră
6 încunjurați de cavalerie.
7 Dușmanii, de îndată ce înțeleseseră
8 că le scăpase speranța,
9 și privitor la cucerirea orașului,
10 și la trecerea fluviului,
11 și încă nu văzură pe ai noștri
12 că înaintează
13 într'un loc mai nefavorabil
14 pentru a se lupta,
15 și cum provizia de grâu
16 începu să le lipsească,
17 convocând sfatul,
18 hotărîră că cel mai bun lucru e
19 ca fiecare să se întoarcă
20 la el acasă,
21 și să se adune de pretutindeni
22 pentru a apăra pe cei
23 în al căror ținut Romanii
24 își vor fi vârit mai întâi
25 armata,
26 pentru ca să se lupte în țara lor

elnic și că ei înșiși începeau să fie lipsiți de grâu, ținând un sfat, hotărîră că lucrul cel mai bun e ca fiecare să se întoarcă la el acasă și să se adune de pretutindeni ca să apere pe cei, în ținutul cărora vor năvăli Romanii, pentru a

1 potius quam in alienis,
 2 et viderentur
 3 copiis rei frumentariæ
 4 domesticis.
 5 Hæc ratio quoque
 6 cum reliquis causis
 7 deduxit eos
 8 ad eam sententiam
 9 quod cognoverant
 10 Diviciacum atque Æduos
 11 appropinquare
 12 finibus Bellovacorum.
 13 Non poterat persuaderi his
 14 ut morarentur diutius,
 15 neque ferrent auxilium
 16 suis.
 17 XI. Ea re
 18 constituta,
 19 egressi castris
 20 secunda vigilia
 21 cum magno strepitu
 22 ac tumultu,
 23 nullo ordine certo
 24 neque imperio,
 25 quum quisque peteret sibi
 26 primum locum itineris

se lupta mai degrabă la ei acasă decât în ținutul
 altora și pentru a se putea folosi de propriile
 lor provizii de grâu. Ceea ce-i hotărî să ia această
 hotărîre, e faptul că aflaseră că Diviciacus și
 Eduii se apropiau de hotarele Belovacilor, care

1 mai de grabă decât la străini,
2 și să se folosească
3 de proviziile de grâu
4 de acasă.

5 Și acest motiv
6 împreună cu celelalte motive
7 îi împinsese
8 la această hotărîre,
9 faptul că aflaseră
10 ca Diviciacus și Eduii
11 se apropiau
12 de țara Belovacilor.

13 Aceștia nu puteau fi convinși
14 să mai întârzie mult timp,
15 și să nu aducă ajutor
16 alor lor.

17 XI. Această hotărîre
18 fiind luată,
19 ieșind din tabără
20 la veghea a doua
21 cu un nou sgomot
22 și tumult,
23 fără o ordine sigură
24 și fără comandament;
25 fiindcă fiecare își căuta pentru dânsul
26 locul întâi pe drum

nu putuseră fi convinși să mai rămână și să nu vină în ajutorul alor lor.

XI. După luarea acestei hotărîri, Belgii își părăsiră tabăra la veghea a doua, cu mare sgomot și învâlmășeală, în desordine, fără coman-

1 et properaret
 2 pervenire domum,
 3 fecerunt ut profectio
 4 videretur consimilis fugæ.
 5 Cæsar,
 6 hac re cognita statim
 7 per speculatores,
 8 veritus insidias.
 9 quod nondum perspexerat
 10 de qua causa discederent,
 11 continuit castris
 12 exercitum equitatumque.
 13 Prima luce,
 14 re confirmata
 15 ab exploratoribus,
 16 præmisit
 17 omnem equitatum,
 18 qui moraretur
 19 novissimum agmen.
 20 Præfecit his
 21 Q. Pedium
 22 et L. Aurunculeium Cottam
 23 legatos.
 24 Jussit
 25 T. Labienum legatum
 26 subsequi

dament, fiecare voind să o i-a înainte și să a-
 jungă mai repede acasă, așa că plecarea părea
 mai mult o fugă. Cezar fu informat de cercetasi;
 temându-se însă de vreo cursă, deoarece nu cu-
 noștea încă pricinile retragerii, el își ținu însă

1 și să grăbea
2 să ajungă acasă,
3 au făcut ca plecarea lor
4 să pară asemenea unei fugi.
5 Cezar,
6 acest lucru fiind aflat pe dată
7 prin cercetași,
8 temându-se de curse,
9 pentrucă nu iscodise încă
10 din ce cauză plecaseră,
11 opri în tabără
12 armata și cavaleria.
13 În zori,
14 faptul fiind confirmat
15 de cercetași,
16 își trimise
17 întreaga cavalerie,
18 pentru a întârzia
19 ariergarda lor.
20 Puse în fruntea (cavalerilor)
21 pe Q. Pedius
22 și pe L. Aurunculeius Cotta,
23 legații.
24 Porunci
25 ca legatul T. Labienus
26 să urmeze de aproape

în tabără armata și cavaleria. În zori, confirmându-i-se faptul de cercetași, își trimise înainte întreaga cavalerie sub comanda lui Q. Pedius și L. Aurunculeius Cotta, locotenenții săi, pentru a întârzia din marș ariergarda; în urma ei

1 cum tribus legionibus.
2 Hi, adorti novissimos
3 et persecuti
4 multa millia passuum,
5 conciderunt
6 magnam multitudinem
7 eorum fugientium,
8 quum ab extremo agmine,
9 ad quos ventum erat,
10 consisterent,
11 sustinerentque fortiter
12 impetum
13 nostrorum militum;
14 priores,
15 — quod viderentur
16 abesse a periculo,
17 neque continerentur
18 ulla necessitate
19 neque imperio. —
20 clamore exaudito.
21 ordinibus perturbatis
22 omnes ponerent sibi
23 præsidium in fuga.
24 Ita sine ullo periculo
25 nostri interfecerunt
26 multitudinem eorum:

trimise pe locotenentul T. Labienus cu trei legiuni. Căzând asupra ariergardei și urmărind-o mai multe mii de pași, uciseră mulți fugari. Trupele pe care le întâlnește mai întâi înfruntară cu bărbăție atacul; dar cei ce erau mai în frunte.

1 cu trei legiuni.
2 Aceștia, atacând ariergarda
3 și urmărind-o
4 multe mii de pași,
5 uciseră
6 o mare mulțime
7 dintre cei ce fugeau,
8 deoarece în ce privește ariergarda
9 la care ajunsese,
10 (inamicii) se opreau
11 și susțineau cu vitejie
12 atacul
13 soldaților noștri;
14 (în timp ce) cei din avangardă
15 — deoarece li se părea
16 că sunt în afară de primejdie
17 și nici nu erau reținuți
18 de nicio nevoie
19 și de niciun comandament —
20 strigăte fiind auzite,
21 șirurile fiind turburate
22 toți își puneau
23 scăparea în fugă.
24 Astfel fără nicio primejdie
25 ai noștri au ucis
26 o mulțime de ai lor

crezând-use la adăpostul primejdiei și nefiind reținuți nici de nevoie, nici de porunca comandantului, rupseră rândurile de îndată ce auziră strigăte și își căutară scăparea în fugă. În chipul acesta, fără nicio primedjie, ai noștri mă-

1 tantam
 2 quantum spatium diei fuit;
 3 sub occasumque solis
 4 destiterunt,
 5 seque receperunt in castra,
 6 ut imperatum erat.
 7 XII. Postridie
 8 ejus diei,
 9 priusquam hostes
 10 se reciperent
 11 ex terrore ac fuga,
 12 Cæsar duxit exercitum
 13 in fines Suessionum
 14 qui erant proximi Remis,
 15 et, magno itinere confecto,
 16 contendit
 17 ad oppidum Noviodunum.
 18 Conatus oppugnare id
 19 ex itinere,
 20 quod audiebat
 21 esse vacuum
 22 ab defensoribus,
 23 non potuit expugnare,
 24 propter latitudinem fossæ
 25 altitudinemque muri,

celăriră un mare număr de dușmani, atât cât o îngădui durata zilei. La apusul soarelui ei încetară și se întoarseră în tabără, cum primiseră ordinul.

XII. A doua zi, înainte ca dușmanul să se fi recules din spaimă și fugă, Cezar își conduse

1 atât de mare
2 cât a ținut spațiul zilei;
3 spre apusul soarelui
4 au încetat,
5 și s'au recules în tabără
6 după cum li se poruncise.
7 XII. A doua zi
8 după aceea zi,
9 înainte ca dușmanii
10 să se reculeagă
11 din spaimă și fugă,
12 Cezar își duse armata
13 în ținutul Suessionilor,
14 care erau cei mai aproape de Remi,
15 și, un mare marș fiind făcut,
16 se îndreptă
17 spre orașul Noviodunum.
18 Incercând să-l cucerească
19 din drum,
20 pentrucă auzea
21 că e gol
22 de apărători,
23 nu l-a putut cuceri,
24 din pricina lățimii șanțului
25 și înălțimii zidului,

armata în țara Suessionilor, vecinii Remilor, și în marș forțat, se îndreptă spre orașul Noviodunum, pe care încercă să-l ia cu asalt din marș, fiindcă auzise că e fără apărători, cu toate că erau în adevăr puțini, nu-l putu totuși cuceri din pricina lățimii șanțului și a înălțimii zi-

- 1 paucis defendentibus.
 2 Castris munitis,
 3 cœpit agere vineas,
 4 comparareque
 5 quæ erant usui
 6 ad oppugnandum.
 7 Interim
 8 omnis multitudo
 9 Suessionum
 10 ex fuga
 11 convenit in oppidum
 12 nocte proxima.
 13 Vineis actis celeriter
 14 ad oppidum,
 15 aggere jacto
 16 turribusque constitutis,
 17 permoti
 18 magnitudine operum
 19 quæ neque viderant ante,
 20 neque audierant,
 21 et celeritate Romanorum,
 22 Galli mittunt legatos
 23 ad Cæsarem
 24 de deditioe,
 25 et Remis petentibus

dului. Întărindu-și tabăra, începu să-și înainteze barăcile și să pregătească tot ce era de nevoie pentru atac. În acest timp, în noaptea următoare, toți fugarii Suessoni se îmbulziră în cetate. Se apropiară repede barăcile de cetate; se ridică o terasă și se construiriă turnuri; mirați de mă-

1 deși puțini îl apărau.
2 O tabără fiind întărită,
3 începu să aducă băracile,
4 și să prepare
5 cele ce erau necesare
6 asediului.
7 În acest timp
8 întreaga mulțime
9 a Suessionilor
10 din fuga lor
11 se strânse în oraș
12 în noaptea următoare.
13 Barăcile fiind împinse repede
14 spre oraș,
15 o terasă fiind ridicată,
16 turnuri fiind puse,
17 impresionați
18 de mărimea lucrărilor,
19 pe care nici nu le văzuseră înainte,
20 și de care nici nu auziseră,
21 și de iuțea Romanilor,
22 Galii trimit soli
23 la Cezar
24 relativ la supunere,
25 și Remii cerând

rimea acestor lucrări, nevăzute înainte și de care nici nu auziseră, și de iuțea Romanilor, Galii trimit soli la Cezar, pentru supunere, dobândind, în urma stăruinței Remilor, să li se acorde viața și libertatea.

1 ut conservarentur,
 2 impetrant.
 3 XIII. Cæsar,
 4 obsidibus acceptis,
 5 primis civitatis
 6 atque duobus filiis
 7 regis Galbæ ipsius,
 8 omnibusque armis
 9 traditis ex oppido,
 10 accepit Suessiones
 11 in deditionem,
 12 ducitque exercitum
 13 in Bellovacos.
 14 Qui quum contulissent
 15 se omniaque sua
 16 in oppidum
 17 Bratuspantium,
 18 atque Cæsar cum exercitu
 19 abesset ab eo oppido
 20 quinque millia passuum
 21 circiter,
 22 omnes majores natu,
 23 egressi ex oppido,
 24 cœperunt tendere manus
 25 ad Cæsarem
 26 et significare voce

XIII. După ce luă ca ostateci căpteniile cetății și pe cei doi fii ai regelui Galba însuși, și după ce i se predă toate armele găsite în oraș, Cezar primește pe Suessionii în supunere și își duce armata la Belovaci, ce se adăpostise ei și

1 să fie iertați,
2 o obțin.
3 XIII. Cezar,
4 ostatecii fiind primiți,
5 frunțașii cetății,
6 și cu doi fii
7 ai regelui Galba însuși,
8 și toate armele
9 fiind predate din oraș,
10 primi pe Suessionii
11 în supunere,
12 și își duse armata
13 la Belovaci.
14 Aceștia după ce transportaseră
15 pe ei și ale lor
16 în orașul
17 Bratuspantium,
18 și fiindcă Cezar cu armata lui
19 era departe de acel oraș.
20 la cinci mii de pași
21 aproape,
22 toți cei mai în vârstă,
23 ieșind din oraș,
24 începură să-și întindă mâinile
25 spre Cezar.
26 și să arate cu glasul

toate ale lor, în orașul Bratuspantium. Pe când se afla cu armata sa la 15 mii pași depărtare, ieșind din oraș, toți bătrânii începură să ridice mâinile spre dânsul și să-i arate prin cuvinte

1 sese venire
 2 in fidem
 3 ac potestatem ejus,
 4 neque contendere armis
 5 contrapopulum Romanum.
 6 Item,
 7 quum accessisset
 8 ad oppidum
 9 poneretque ibi castra,
 10 pueri mulieresque
 11 ex muro
 12 manibus passis
 13 suo more
 14 petebant pacem
 15 ab Romanis.

16 XIV. Diviciacus,
 17 — nam post discessum
 18 Belgarum,
 19 copiis Æduorum
 20 dimissis,
 21 reverterat ad eum, —
 22 facit verba pro his:
 23 „Bellovacos
 24 fuisse omni tempore
 25 in fide atque amicitia
 26 ivitatis Æduæ;

că: se puneau sub protecțiunea și autoritatea lui
 și nu luptau cu armele în contra poporului ro-
 man. Când se apropie de oraș și își așeză tabăra,
 femeile și copiii cerură de pe ziduri pacea dela
 Romani cu mâinile întinse, după obiceiul lor.

1 că vin
2 în credința
3 și puterea lui,
4 și că nici nu se luptă cu armele
5 împotriva poporului roman.

6 De asemeni
7 pe când se apropiase
8 de oraș
9 și își așeza tabăra acolo,
10 copiii și femeile,
11 de pe zid,
12 cu mâinile întinse
13 după obiceiul lor
14 cereau pacea
15 dela Romani.

16 XIV. Diviciacus,
17 — căci după retragerea
18 Belgilor,
19 trupele Eduilor
20 fiind concediate,
21 se întorsese la Cezar, —
22 vorbi pentru aceștia:
23 „Belovacii
24 au fost de totdeauna
25 în credința și prietenia
26 cetății edue;

XIV. În numele lor vorbi Diviciacus, întors la Cezar după retragere Belgilor, și concedierea trupelor Eduilor. El declară că: „Belovacii au fost totdeauna în prietenia credincioasă a Eduilor de care s'au deslipit, pornind cu războiu în

1 impulsos ab suis principibus,
 2 qui dicerent Æduos,
 3 redactos in servitutem
 4 a Cæsare,
 5 perferre
 6 omnes indignitates
 7 contumeliasque,
 8 et defecisse ab Eduis,
 9 et intulisse bellum
 10 populo Romano.
 11 Qui fuissent principes
 12 ejus consilii
 13 profugisse in Britanniam,
 14 quod intelligerent
 15 quantam calamitatem
 16 intulissent civitati.
 17 Non solum Bellovacos.
 18 sed etiam Æduos pro his,
 19 petere ut utatur in eos
 20 sua clementia
 21 ac mansuetudine.
 22 Quod si fecerit,
 23 amplificaturum
 24 auctoritatem Æduorum
 25 apud omnes Belgas,
 26 auxiliis

contra poporului roman, numai din îndemnul
 fruntaşilor lor, ce le spuneau că, aduși de Ce-
 zar în sclavie, Eduii sufăr tot felul de ocări
 și nedreptăți. Văzând nenorocirea căzută asupra
 cetății lor, frunșaii mișcării se refugiaseră acum

1 împinși de fruntașii lor,
2 care pretindeau că Eduii
3 aduși la sclavie
4 de Cezar,
5 suportă
6 toate impilările
7 și insultele,
8 — ei se despărțiseră de Edui,
9 și făcuseră războiu
10 poporului roman.
11 Cei care fuseseră căpeteniile
12 ale acestei hotărîri
13 se refugiaseră în Britania,
14 pentru că vedeau
15 ce nenorocire
16 aduseseră pe capul cetății.
17 Nu numai Belovacii
18 ci chiar Eduii pentru aceștia,
19 cer să-și arate față de dânșii
20 clemența sa
21 și blândețea sa.
22 Lucru, pe care, dacă îl va face,
23 va mări
24 autoritatea Eduilor —
25 printre toți Belgii,
26 cu ajutorul

în Britania. Nu numai Belovacii, dar chiar și Eduii îl implorau pe Cezar să întrebuițeze față de ei îndurarea și bunătatea. De o va face, va mări autoritatea Eduilor față de toți Belgii cu

1 atque opibus quorum
 2 consuerint sustentare,
 3 si qua bella inciderint".
 4 XV. Cæsar
 5 dixit sese recepturum eos
 6 in fidem
 7 et conservaturum
 8 causa honoris Diviciaci
 9 atque Æduorum:
 10 quod civitas
 11 erat magna auctoritate
 12 inter Belgas
 13 atque præstabat
 14 multitudine hominum,
 15 poposcit sexcentos obsides.
 16 His traditis,
 17 omnibusque armis
 18 collatis ex oppido,
 19 pervenit ab eo loco
 20 in fines Ambianorum,
 21 qui dediderunt sine mora
 22 se omniaque sua.
 23 Nervii
 24 attingebant fines eorum:
 25 de natura

ajutoarele și puterile căroră au rezistat de obicei, ori de câte ori izbucnise pe neașteptate vrun războiu.

XV. Din considerație pentru Diviciacus și Edui, Cezar declară că-i va lua sub protecția sa și le va acorda viața și libertatea; ceru însă 600

1 și mijloacele cărora
2 obișnuiau să le susțină
3 dacă cumva izbucneau războaie“.

4 XV. Cezar

5 spuse că-i va primi
6 în credință
7 și le va scăpa viața
8 în cinstea lui Diviciacus
9 și a Eduilor;
10 dar fiindcă cetatea
11 se bucura de o mare trecere
12 printre Belgi
13 și-i întrecea
14 prin mulțimea oamenilor,
15 ceru șase sute de ostatici.
16 Aceștia fiind predați,
17 și toate armele
18 fiind strânse din oraș,
19 ajunse din acest loc
20 în ținutul Ambianilor,
21 care se predară fără zăbavă
22 pe ei și toate ale lor.

23 Nervii

24 atingeau hotarele lor;
25 despre natura

de ostateci, deoarece, Belovacii se bucurau de mare autoritate printre Belgi, pe cari îi întreceau prin mulțime. După predarea ostaticilor și a tuturor armelor din oraș, Cezar ajunge în teritoriul Ambianilor, ce se supuseră fără zăbavă pe ei și toate ale lor. Nervii se mărginesc cu teritoriul

1 moribusque quorum
 2 quum Cæsar quæreret,
 3 reperiebat sic:
 4 „Nullum aditum ad eos
 5 esse mercatoribus:
 6 pati nihil vini
 7 reliquarumque rerum
 8 pertinentium ad luxuriam
 9 inferri,
 10 quod existimarent
 11 animos relanguescere
 12 et virtutem remitti
 13 iis rebus;
 14 esse homines feros
 15 magnæque virtutis;
 16 increpitare atque incasare
 17 reliquos Belgas,
 18 qui dedidissent se
 19 populo Romano
 20 projecissentque
 21 virtutem patriam;
 22 confirmare, sese
 23 neque missuros legatos,
 24 neque accepturos
 25 ullam conditionem pacis“.

Ambianilor; interesându-se de natura și moravurile lor, Cezar află că: „negustorilor nu li se permite să intre la ei; că nu îngăduie să se introducă vin sau alte articole de lux, deoarece socotesc că printr'insele sufletele se molesesc și vitejia se slăbește. Sunt oameni sălbatici și de

1 obiceiurile acestora,
2 când Cezar se informă,
3 află următoarele:
4 „Nicio intrare la dânsii
5 nu aveau negustorii;
6 ei nu tolerează ca vinul
7 și toate celelalte lucruri
8 ce se referă la lux
9 să fi importate,
10 pentru că socoteau
11 că sufletele se înmoaie
12 și vitejia se tocește
13 cu aceste lucruri;
14 sunt oameni cruzi
15 și de o mare vitejie,
16 ei dojenesc și învinuesc
17 pe ceilalți Belgi,
18 ce se predaseră
19 poporului roman,
20 și alungaseră dela ei
21 virtutea strămoșească:
22 afirmau, că ei
23 nici nu vor trimite soli,
24 nici nu vor primi
25 vreo condiție de pace“.

mare vitejie; dojenesc și învinuesc pe ceilalți Belgi pentru că se predaseră poporului roman, lepădându-se de virtutea părintească. Ei susțin că nici nu vor trimite delegați, nici nu vor primi vreo condiție de pace“.

1 XVI. Quum fecisset iter
 2 triduum
 3 per fines eorum,
 4 inveniebat ex captivis
 5 flumen Sabim
 6 non abesse ab suis castris
 7 amplius decem millia
 8 passuum;
 9 omnes Nervios
 10 consedissee trans id flumen
 11 exspectareque ibi
 12 adventum Romanorum
 13 una cum Atrebatibus
 14 et Veromanduis,
 15 suis finitimis;
 16 nam persuaserant
 17 utrisque his
 18 uti experirentur
 19 eandem fortunam belli;
 20 copias Aduatucorum
 21 exspectari etiam ab his,
 22 atque esse in itinere;
 23 conjecisse mulieres,
 24 quique per ætatem
 25 viderentur inutiles

XVI. Mergând timp de trei zile prin teritoriul lor, Cezar află dela prizonieri: că râul Sambre nu este mai departe de tabăra romană decât cu zece mii de pași; dincolo de acest râu se stabiliseră Nervii, așteptând sosirea Romanilor împreună cu Atrebații și Viromanduii, vecinii lor,

1 XVI. După ce făcură un marș
2 de trei zile
3 prin ținuturile lor,
4 Cezar află dela prizonieri
5 că fluviul Sabis
6 nu e departe de tabăra sa
7 mai mult de zece mile
8 de pași;
9 că toți Nervii
10 se stabiliseră dincolo de acest fluviu
11 și așteptau acolo
12 sosirea Romanilor
13 împreună cu Atrebații
14 și Veromanduii,
15 vecinii lor;
16 căci ei convinseseră
17 pe amândouă aceste (popoare)
18 ca să încerce
19 aceeași soartă a războiului;
20 că trupele Aduatucilor
21 erau așteptate de asemenea de ei;
22 și se aflau în marș;
23 că strânseseră femeile,
24 și pe cei ce prin vârstă
25 păreau nefolositori,

căci convinseseră pe amândouă aceste popoare să încerce împreună soarta războiului. Nervii așteptau chiar și trupele Aduatucilor, care se aflau pe drum. Iși puseseră femeile și pe cei socotiți nefolositori în luptă, din cauza vârstei, în

1 ad pugnam,
 2 in eum locum,
 3 quo aditus
 4 non esset exercitui
 5 propter paludes.
 6 XVII. His rebus cognitis,
 7 præmittit exploratores
 8 centurionesque,
 9 qui deligant
 10 locum idoneum castris.
 11 Quum complures
 12 ex Belgis dediticiis
 13 reliquisque Gallis,
 14 secuti Cæsarem,
 15 facerent iter una,
 16 quidam ex his,
 17 consuetudine itineris
 18 nostri exercitus
 19 eorum dierum
 20 perspecta,
 21 ut postea cognitum est
 22 ex captivis,
 23 pervenerunt nocte
 24 ad Nervios
 25 atque demonstrarunt his

un anumit loc, unde armata nu putea intra din cauza bălților.

XVII. După aflarea acestor amănunte, Cezar trimite înainte cercetași și centurioni cu însărcinarea de a alege un loc prielnic pentru tabără.

1 în vederea luptei,
2 în acel loc,
3 unde o apropiere
4 nu era cu putință unei armate
5 din pricina mlaștinilor.
6 XVII. Aceste lucruri fiind aflate,
7 trimite înainte cercetași
8 și centurioni,
9 ca să aleagă
10 un loc potrivit pentru tabără.
11 Cum mai mulți
12 dintre Belgii supuși
13 și din ceilalți Gali,
14 ce urmaseră pe Cezar,
15 mergeau împreună (cu noi)
16 unii dintr'înșii,
17 ordinea marșului
18 armatei noastre
19 în timpul acelor zile
20 fiind studiată,
21 după cum s'a aflat mai târziu
22 dela prizonieri,
23 trecură în timpul nopții
24 la Nervi
25 și le arătară

Intrucât mulți dintre supușii Belgi și dintre ceilalți Gali, urmând pe Cezar, făceau drumul împreună cu el, unii dintr'înșii, după cum s'a aflat mai în urmă dela prizonieri, se duceau noaptea la Nervi, după ce observaseră dispozitivul de

1 magnum numerum
 2 impedimentorum
 3 intercedere
 4 inter singulas legiones,
 5 neque quidquam negotii esse,
 6 quum prima legio
 7 venisset in castra
 8 reliquæque legiones
 9 abessent magnum spatium,
 10 adoriri hanc
 11 sub sarcinis:
 12 qua pulsa
 13 impedimentisque direptis,
 14 futurum
 15 ut reliquæ non auderent
 16 consistere contra.
 17 Adjuvabat etiam
 18 consilium
 19 qui deferebant rem,
 20 quod Nervii antiquitus,
 21 quum possent nihil
 22 equitatu,
 23 neque enim student
 24 ei rei
 25 ad hoc tempus,

marș al armatei noastre și le arătară că între fie-
 care legiune este așezat un mare număr de bagaje
 și că nu ar fi greu să atace prima legiune cu
 bagajele, când ea va veni la locul ales pentru
 tabără, în timp ce restul legiunilor vor fi încă
 la o distanță mare; prin respingerea primei le-

1 că un mare număr
2 de bagaje
3 se află
4 între fiecare legiune,
5 și că nu era greu,
6 când prima legiune
7 va sosi în tabără
8 în timp ce celelalte legiuni
9 vor fi foarte depărtate,
10 să atace pe această (legiune)
11 încă încurcată de bagaje:
12 ea fiind bătută
13 și bagajele jefuite,
14 se va întâmpla
15 că celelalte nu vor îndrăzni
16 să reziste.
17 Ceea ce sprijinea încă
18 sfatul celor
19 ce povesteau lucrui,
20 e faptul că Nervii din vechime,
21 cum nu aveau nicio putere
22 în cavalerie,
23 — căci nu se îngrijesc
24 de acest lucru.
25 nici până în ziua de azi,

giuni și prin prădarea bagajelor, celelalte legiuni nu vor mai îndrăzni să se opună. Sfatul celor ce anunțau sosirea Romanilor fu ajutat de faptul că din vechime Nervii nefiind tari în cavalerie — și nici acum nu se preocupau de forma-

1 sed, quidquid possunt,
 2 valent copiis pedestribus,
 3 quo impedirent facilius
 4 equitatum finitimorum,
 5 si venissent ad eos
 6 causa prædandi,
 7 teneris arboribus incis
 8 atque ramis enatis
 9 in latitudinem
 10 et rubis et sentibus
 11 interjectis
 12 effecerant ut hæ sepes
 13 præberent iis munimenta
 14 instar muri,
 15 quo non modo non posset
 16 intrari,
 17 sed ne perspici quidem.
 18 Quum iter nostri agminis
 19 impediretur his rebus,
 20 Nervii existimaverunt
 21 consilium
 22 non ommittendum.
 23 XVIII. Hæc erat
 24 natura loci,
 25 quem locum nostri.

rea ei, bizuindu-se numai pe infanterie — pentru
 a putea împiedeca mai ușor cavaleria popoarelor
 vecine de a nu veni să-i jefuiască, tăiau copaci
 tineri și împleteau cu spini și mă răcini ramurile
 crescute pe lature, făcând din aceste garduri o

1 ci, în tot ce pot,
 2 sunt tari prin infanterie, —
 3 pentru a împiedeca mai ușor
 4 cavaleria vecinilor,
 5 dacă ar veni la ei
 6 în vederea jefuirii,
 7 copacii tineri fiind tăiați
 8 și ramurile crescând
 9 în lățime
 10 și măracini și spini
 11 fiind puși la mijloc,
 12 făcuseră ca aceste garduri
 13 să le ofere întărituri
 14 ca un zid,
 15 unde nu numai să nu se poată
 16 intra,
 17 dar nici chiar să se vadă printr'însul.
 18 Fiindcă marșul armatei noastre
 19 era împiedecat de aceste obiecte,
 20 Nervii socotiră
 21 că sfatul
 22 nu trebuia să fie neglijat.
 23 XVIII. Aceasta era
 24 natura locului,
 25 pe care loc ai noștri

fortificație ca și un zid, mai de nestrăbătut chiar că pădurea. Cum aceste garduri ne stânjeniau marșul, Nervii crezură că nu trebuie să se treacă cu vederea sfatul ce li se dase.

XVIII. Iată care era natura locului ales de

- 1 delegerant castris.
 2 Collis
 3 declivis æqualiter
 4 ab summo,
 5 vergebat ad flumen Sabim,
 6 quod nominavimus supra.
 7 Collis acclivitate pari
 8 nascebatur ab eo flumine,
 9 adversus et contrarius huic,
 10 circiter ducentos passus,
 11 infimus apertus,
 12 silvestris
 13 ab parte superiore,
 14 ut non posset facile
 15 perspici introrsus.
 16 Hostes
 17 sese continebant in occulto
 18 intra eas silvas;
 19 in loco aperto
 20 paucae stationes equitum
 21 videbantur
 22 secundum flumen.
 23 Altitudo fluminis
 24 erat circiter trium pedum.
 25 XIX. Cæsar,

ai noştri pentru tabără. Un deal, înclinat uniform din vârf, se îndrepta spre râul Sambre amintit mai sus. În faţă, cam la două sute de paşi pe celălalt mal al fluviului, se înălţa alt deal cu aceeaşi pantă, la partea inferioară deschis, la partea superioară păduros, aşa că se putea

1 îl aleseseră pentru tabără.
2 O colină
3 în pantă egală
4 dela vârful,
5 se înclina spre fluviul Sabis,
6 pe care l-am numit mai sus.
7 O colină cu o pantă asemenea
8 se ridica dela acest fluviu,
9 aşezată în faţă şi opusă acesteia,
10 cam la două sute de paşi,
11 goală jos,
12 împădurită
13 în partea de sus,
14 aşa că nu se putea uşor
15 vedea înăuntru.
16 Duşmanii
17 se aflau într'un loc ascuns
18 între acele păduri;
19 în locul deschis
20 puţine posturi de călăreţi
21 se vedeau
22 de-a-lungul fluviului.
23 Adâncimea fluviului
24 era cam de trei paşi.
25 XIX. Cezar,

greu pătrunde cu privirea înăuntru. Duşmanii se ţineau ascunşi înăuntrul acestor păduri; în partea deschisă de-a-lungul râului se vedea puţine avantposturi de călăraşi. Adâncimea râului era cam trei paşi.

XIX. Trimitându-şi înaintea cavaleria, Cezar

1 equitatu præmisso,
 2 subsequebatur
 3 omnibus copiis;
 4 sed ratio ordoque agminis
 5 se habebat aliter
 6 ac Belgæ detulerant
 7 ad Nervios.
 8 Nam Cæsar,
 9 quod appropinquabat
 10 hosti,
 11 sua consuetudine
 12 ducebat sex legiones
 13 expeditas;
 14 collocarat post eas
 15 impedimenta
 16 totius exercitus;
 17 inde duæ legiones
 18 quæ conscriptæ erant
 19 proxime
 20 claudebant totum agmen,
 21 erantque præsidio
 22 impedimentis.
 23 Nostri equites,
 24 transgressi flumen
 25 cum funditoribus
 26 sagittariisque.

venea imediat în urmă cu toate trupele; dar planul și rânduiala marșului erau altfel de cum anunțaseră Belgii, Nervilor. Căci apropiindu-se de dușman, Cezar ducea, după obiceiul său, șase legiuni fără bagaje, după care așezase bagajul

cavaleria fiind trimisă înainte,
1 venea în urmă
2 cu toate trupele;
3 dar planul și ordinea marșului
4 era altfel
5 decât o denunțaseră Belgii
6 Nervilor.
7 Căci Cezar,
8 fiindcă se apropia
9 de dușmani,
10 după obiceiul său,
11 ducea șase legiuni
12 fără bagaje;
13 așezase îndărătul lor
14 bagajele
15 întregi armate:
16 apoi cele două legiuni,
17 ce fuseră recrutate
18 de curând
19 închideau întreg marșul,
20 și serveau de protecție
21 bagajelor.
22 Cavalerii noștri,
23 trecând fluviul
24 cu prăștiașii
25 și cu arcașii,
26

întregi armate; două legiuni, recrutate de curând, formau ariergarda și serveau de pază bagajelor. Călărașii noștri trecând dincolo de râu cu prăștiași și arcași, începură lupta cu cava-

- 1 commiserunt prælium
 2 cum equitatu hostium.
 3 Quum identidem
 4 illi se reciperent in silvas
 5 ad suos, ac rursus
 6 facerent impetum ex silva
 7 in nostros,
 8 neque nostri auderent
 9 insequi cedentes
 10 longius quam
 11 ad quem finem
 12 loca aperta pertinebant
 13 porrecta,
 14 interim sex legiones
 15 quæ venerant primæ,
 16 opere dimenso,
 17 cœperunt munire castra.
 18 Ubi prima impedimenta
 19 nostri exercitus
 20 visa sunt
 21 ab iis qui latebant
 22 abditî in silvis
 23 (quod tempus
 24 committendi prælii
 25 convenerat inter eos),

leria duşmanilor. Pe când ei se retrăgeau din
 când în când în păduri la ai lor şi din nou dă-
 deau atacul din pădure în contra alor noştri,
 ai noştri nu cutezau însă să-i urmărească mai
 departe pe cei ce se retrăgeau, decât până la
 marginea la care se întindeau locurile deschise:

1 dădură lupta
2 cu cavaleria dușmanilor.
3 Cum din timp în timp
4 aceia se retrăgeau în păduri
5 la ai lor, și din nou
6 atacau din pădure
7 pe ai noștri
8 și ai noștri nu îndrăzneau
9 să-i urmărească pe cei ce se retrăgeau
10 mai departe decât
11 până la marginea la care
12 locurile descoperite ajungeau
13 întinzându-se,
14 în acest timp cele șase legiuni,
15 care sosiseră mai întâi,
16 spațiul fiind măsurat,
17 începură să-și întărească tabăra.
18 Când primele bagaje
19 ale armatei noastre
20 fură văzute
21 de cei ce se adăposteau
22 ascunși în păduri.
23 (care moment
24 de a da lupta
25 fusese ales între dânșii),

În timpul acesta deci cele șase legiuni, care veniseră cele dintâi, începură să întărească tabăra după luarea măsurilor necesare. Când capătul convoiului bagajelor armatei noastre fu zărit de cei ce stăteau ascunși în păduri — prin bună înțelegere aleseră acest moment pentru începe-

1 ut constituerant
 2 aciem ordinesque
 3 intra silvas
 4 atque ipsi
 5 sese confirmaverant,
 6 subito provolaverunt
 7 omnibus copiis,
 8 feceruntque impetum
 9 in nostros equites.
 10 His pulsis
 11 ac proturbatis facile,
 12 decucurrerunt ad flumen
 13 celeritate incredibili,
 14 ut pæne uno tempore
 15 hostes viderentur
 16 et ad silvas, et in flumine,
 17 et jam in nostris manibus.
 18 Autem eadem celeritate
 19 contenderunt colle adverso
 20 ad nostra castra
 21 atque eos qui occupati erant
 22 in opere.
 23 XX. Omnia
 24 agenda erant Cæsari
 25 uno tempore:

rea luptei — așa cum așezaseră linia de bătaie
 înăuntrul pădurilor și îmbărbătându-se reciproc,
 pe neașteptate, se repeziră cu trupele, atacând
 pe călărașii noștri. După respingerea cu ușurință
 a cavaleriei noastre și după gonirea ei, se co-
 borîră la râu cu o iuțeață atât de necrezut, încât

1 în felul cum își stabiliseră
2 linia de bătaie și rândurile
3 între păduri
4 și ei înșiși
5 se îmbărbătaseră,
6 se repeziră pe neașteptate
7 cu toate trupele lor
8 și atacară
9 pe cavalerii noștri.
10 Aceștia fiind respinși
11 și împrăștiați eu ușurință,
12 ei se repeziră spre fluviu
13 cu o iuțeală de necrezut,
14 încât aproape în același timp
15 dușmanii au fost văzuți
16 și în pădure și la fluviu,
17 și chiar în mâinele noastre.
18 Însă cu aceeași iuțeală
19 se îndreptară prin colina din față
20 spre tabăra noastră
21 și spre cei ce erau ocupați
22 la lucru.
23 XX. Toate
24 trebuiau făcute de Cezar
25 în același moment:

că aproape în aceeași clipă fură văzuți și la marginea pădurilor și la râu și chiar alături de noi. Apoi tot cu aceeași iuțeală se îndreptară spre tabăra noastră, pe dealul din fața lor, și la cei ocupați cu întărirea ei.

XX. Cezar ar fi trebuit să facă toate în ace-

- 1 vexillum proponendum,
- 2 quod erat insigne,
- 3 quum oporteret
- 4 concurrere ad arma;
- 5 signum dandum
- 6 tuba;
- 7 milites revocandi ab opere;
- 8 qui processerant longius
- 9 causa petendi aggeris
- 10 arcessendi;
- 11 acies instruenda,
- 12 milites cohortandi,
- 13 signum dandum:
- 14 quarum rerum
- 15 brevitatis temporis
- 16 et successus
- 17 hostium
- 18 impediēbat
- 19 magnam partem.
- 20 Duæ res erant subsidio
- 21 his difficultatibus:
- 22 scientia
- 23 atque usus militum,
- 24 quod, exercitati
- 25 præliis superioribus,

lași moment, să urce steagul roșu pe cortul său, să dea semnalul alergării la arme; să ne dea semnalul cu trompeta, să cheme lucrătorii ce înaintaseră prea mult în căutarea materialului necesar; să așeze armele în linie de bătaie; să încurajeze pe soldați; să dea cuvântul de ordine.

1 steagul trebuia ridicat
2 ce servea ca semnal,
3 când trebuia
4 să se alerge la arme;
5 semnalul trebuia dat
6 cu trâmbița;
7 soldații trebuiau chemați dela lucru;
8 cei ce se depărtaseră prea mult
9 pentru a căuta materiale.
10 trebuiau rechemați;
11 linia trebuia rânduită,
12 soldații îmbărbătați,
13 cuvântul de ordine dat;
14 din care lucruri
15 scurtimea timpului
16 și apropierea
17 dușmanilor
18 împiedeca
19 o mare parte.
20 Două lucruri îl ajutau
21 în aceste greutăți:
22 știința
23 și experiența soldaților,
24 pentrucă exercitați
25 în luptele dinainte,

Scurttimea timpului și sosirea dușmanilor împiedeca mare parte din aceste măsuri.

În această situație grea, două împrejurări erau de ajutor și anume: cunoștințele tehnice și experiența soldaților, deoarece, deprinși în luptele precedente, ei înșiși puteau tot atât de bine

1 poterant
 2 non minus commode
 3 ipsi præscribere sibi
 4 quid oporteret fieri
 5 quam doceri ab aliis:
 6 et quod Cæsar vetuerat
 7 singulos legatos
 8 discedere ab opere
 9 singulisque legionibus,
 10 nisi castris munitis.
 11 Hi, propter propinquitatem
 12 et celeritatem hostium,
 13 exspectabant jam nihil
 14 imperium Cæsarís,
 15 sed administrabant per se
 16 quæ videbantur.
 17 XXI. Cæsar,
 18 rebus necessariis
 19 imperatis,
 20 decurrit
 21 ad cohortandos milites
 22 in partem
 23 quam fors obtulit,
 24 et devenit
 25 ad decimam legionem

să-și impună singuri ce aveau de făcut, cât și să fie învățați de alții, și în al doilea rând faptul că Cezar oprișe pe fiecare locotenent să plece dela întărirea taberei și dela legiunea sa până după terminarea lucrărilor de întărire a taberei. Din cauza apropierii și iuțelii dușma-

1 puteau
 2 nu mai puțin
 3 să-și prescrie ei înșiși
 4 ce trebuia făcut
 5 decât să asculte de alții;
 6 și faptul că Cezar oprise
 7 pe fiecare legat
 8 să se depărteze de lucrările
 9 fiecărei legiuni,
 10 dacă tabăra nu era întărită.
 11 Aceștia, din pricina apropierii
 12 și iuțelii dușmanilor,
 13 nu mai așteptau
 14 porunca lui Cezar,
 15 ci executau prin ei înșiși
 16 cele ce li se păreau (bune).

17 XXI. Cezar,
 18 măsurile necesare
 19 fiind ordonate,
 20 alergă
 21 să îmbărbăteze pe soldați
 22 în partea
 23 pe care i-o scotea întâmplarea.
 24 și ajunse
 25 la legiunea a zecea.

nilor, soldații noștri nu mai așteptau porunca
 lui Cezar, ci făceau singuri ceea ce li se părea
 bun de făcut.

XXI. După luarea măsurilor urgente, Cezar
 alergă să îndemne soldații în partea în care
 fusese întâmplarea și ajunse anume la le-

1 Cohortatus milites
 2 oratione non longiore
 3 quam
 4 uti retinerent
 5 memoriam
 6 pristinae suae virtutis,
 7 neu perturbarentur
 8 animo,
 9 sustinerentque fortiter
 10 impetum hostium,
 11 dedit signum
 12 committendi praelii,
 13 quod hostes
 14 non aberant longius
 15 quam quo telum
 16 posset adigi.
 17 Atque profectus
 18 in alteram partem
 19 item causa cohortandi.
 20 occurrit pugnantibus.
 21 Exiguitas temporis
 22 fuit tanta,
 23 animusque hostium
 24 tam paratus
 25 ad dimicandum,
 26 ut tempus defuerit

giunea X-a. Indemnându-și soldații cu o cuvântare nu prea lungă, „ca să păstreze amintirea vechii lor bărbății și să nu se turbure ci să susțină cu vitejie atacul dușmanilor“. Intrucât

1 Indemnând pe soldați
2 printr'o cuvântare nu mai lungă
3 decât (era de nevoie)
4 pentru a-și păstra
5 amintirea
6 vechei lor virtuți,
7 și nici să nu se turbure
8 în sufletul lor,
9 și să reziste cu bărbăție
10 la atacul dușmanilor,
11 dădu semnalul
12 de a începe lupta,
13 pentrucă dușmanii
14 nu erau mai departe
15 decât ca o suliță
16 să poată fi aruncată.
17 Și plecând
18 în cealaltă parte
19 tot pentru a îmbărbăta,
20 el îi găsi încinși la luptă.
21 Scurtimea timpului
22 a fost atât de mare,
23 și sufletul dușmanilor
24 atât de pregătit
25 la luptă,
26 încât a lipsit timpul (soldaților)

nu erau mai departe de bătaia suliței, Cezar dădu semnalul începerii luptei. Durata momentului fu atât de mică și inima dușmanilor atât de dispusă la luptă, încât n'a fost timp nu

1 non modo
 2 ad accommodanda
 3 insignia,
 4 sed etiam
 5 ad induendas galeas
 6 detrudendaque tegimenta
 7 scutis.
 8 In quam partem quisque
 9 devenit casu
 10 ab opere,
 11 quæque signa conspexit
 12 prima,
 13 constitit ad hæc,
 14 ne, in quærendis suis,
 15 dimitteret
 16 tempus pugnandi.
 17 XXII. Exercitu
 18 instructo,
 19 magis ut natura loci
 20 collisque delectus
 21 et necessitas temporis
 22 quam ut ratio atque ordo
 23 rei militaris
 24 postulabat,
 25 quum, legionibus

numai pentru a-și pune insemnele, dar chiar pentru a-și pune în cap coifurile și pentru a scoate învelitoarele scuturilor. Fiecare se oprea în locul unde ajunsese din întâmplare, venind dela lucru și la steagurile, pe cari le zărea mai

1 nu numai
2 de a-și scoate
3 insemnele,
4 dar chiar
5 de a-și pune coifurile
6 și de a smulge învelitoarele
7 scuturilor.
8 În partea în care fiecare
9 sosea din întâmplare
10 dela lucru,
11 și steagurile pe care le vedea
12 mai întâi
13 la ele se oprea,
14 de teamă ca, umblând după ai săi,
15 să nu scape
16 momentul luptei.

17 XXII. Armata
18 fiind orânduită
19 mai mult după natura locului,
20 după colina aleasă,
21 și după nevoia momentului
22 decât după cum socoteala și ordinea
23 artei militare
24 o cerea,
25 cum, legiunile

întâi, pentru a nu pierde vremea cu căutarea steagurilor lor.

XXII. Armata era așezată în linie de bătaie, mai mult după cum cerea natura colinei alese și nevoia momentului, decât după regulile tacticei militare; cum legiunile noastre se opuneau

1 diversis,
 2 resisterent hostibus
 3 aliæ in alia parte,
 4 prospectusque impediretur
 5 sepibus densissimis
 6 interjectis,
 7 ut demonstravimus ante,
 8 neque subsidia certa
 9 poterant collocari,
 10 neque quid esset opus
 11 in quaque parte
 12 provideri,
 13 neque omnia imperia
 14 administrari ab uno.
 15 Itaque
 16 in tanta iniquitate rerum
 17
 18 eventus fortunæ varii
 19 sequebantur quoque.
 20 XXIII. Milites
 21 nonæ et decimæ legionis,
 22 ut constiterant
 23 in parte sinistra acie,
 24 pilis emissis,
 25 compulerunt celeriter

Iuşmanilor în diferite puncte și separate fiind
 de gardurile groase ridicate la mijloc despre
 care am pomenit, nu putea vedea mai departe,
 nici rezervele nu puteau fi așezate în locuri
 determinate, nici nu se putea ghici de ce este
 nevoie în fiecare punct și nici apărându-le, nu

1 fiind împrăștiate,
2 rezistau dușmanilor
3 unele într'o parte, altele în alta,
4 și cum vederea era împiedecată
5 de gardurile foarte dese
6 puse între ele,
7 după cum am arătat-o mai sus,
8 și nici rezerve
9 nu puteau fi așezate,
10 și nici ce era de nevoie
11 în orice parte
12 nu se putea prevedea,
13 nici toate ordinele
14 nu puteau fi date de unul singur.
15 Astfel
16 într'o atât de mare inegalitate de cir-
17 cumstanțe
18 rezultatele unei soarte deosebite
19 urmau de asemeni.
20 XXIII. Soldații
21 legiunii a noua și a zecea,
22 cum se așezaseră
23 în partea stângă a liniei de bătaie,
24 aruncându-și lăncile,
25 împinseră repede

puteau fi conduse de un singur om. Față de inegalitatea împrejurărilor nici rezultatele nu puteau fi decât schimbătoare.

XXIII. Soldații legiunii IX-a și ai legiunii X-a ce se opriseră în aripa stângă a liniei de bătaie, după asvârlirea sulitelor, împinseră re-

- 1 ex loco superiore
 2 in flumen
 3 Atrebates
 4 (nam ea pars obvenit his)
 5 exanimatos cursu
 6 ac lassitudine
 7 confectosque vulneribus,
 8 et insecuti gladiis
 9 conantes transire,
 10 interfecerunt
 11 magnam partem eorum
 12 impeditam.
 13 Ipsi non dubitaverunt
 14 transire flumen,
 15 et, progressi
 16 in locum iniquum,
 17 conjecerunt in fugam
 18 rursus
 19 hostes
 20 resistentes,
 21 prælio redintegrato.
 22 Item in alia parte
 23 duæ legiones diversæ,
 24 undecima et octava,
 25 Veromanduis,

pede spre râu din partea mai ridicată în care se aflau, pe Atrebații (căci aripa noastră stângă venise în față), sleiți de oboseala fugii și copleșiți de răni. Ei încecară atunci să treacă fluviul, dar soldații noștri îi urmăriră cu săbiile și uciseră mare parte dintr'înșii pe când erau încurcați.

1 din poziția lor superioară
2 în fluviu
3 pe Atrebați
4 (căci această parte le căzuse)
5 sleiți de fugă
6 și de osteneală
7 și copleșiți de răni,
8 și urmărind cu săbiile
9 pe cei ce încercau să treacă,
10 măcelăriră
11 o mare parte dintr'înșii
12 încurcată (în fluviu).
13 Ei nu stătură la îndoială
14 de a trece râul
15 și, înaintând
16 într'un loc nefavorabil,
17 puseră pe fugă
18 din nou
19 pe dușmani
20 ce rezistau,
21 lupta fiind reîncepută.
22 De asemeni în altă parte
23 două legiuni despărțite,
24 a unsprezecea și a opta,
25 Veromanduii,

Neșovăind de a trece și ei fluviul, și ajungând într'un loc neprielnic, rezistând, dușmanii începură din nou lupta; fură însă și de data aceasta puși pe fugă. În altă parte, două legiuni despărțite, a XI-a și a VIII-a, învingând pe viromandui, cu cari se încăerară, își muta-

1 quibuscum congressi erant,
 2 profligatis,
 2 ex loco superiore
 4 præliabantur
 5 in ripis fluminis.
 6 At fere castris
 7 nudatis
 8 a fronte
 9 et ab parte sinistra,
 10 quum duodecima legio
 11 constitisset
 12 in cornu dextro,
 13 et septima
 14 intervallo ab ea
 15 non magno,
 16 omnes Nervii,
 17 Boduognato duce,
 18 qui tenebat summam
 19 imperii,
 20 contenderunt
 21 ad eum locum
 22 agmine confertissimo:
 23 quorum pars cœpit
 24 circumvenire legiones
 25 latere aperto,

seră lupta de pe vârful colinei pe malurile râului. Și pe când tabăra întreagă era aproape evacuată în față și în partea stângă, deoarece legiunea XII-a se afla la aripa dreaptă și la o distanță nu tocmai mare de ea, legiunea VII-a, toți Nervii se îndreptară spre acest punct în

1 cu care se încăeraseră,
2 fiind zdrobiți,
3 (scoborîte) din locul lor mai înalt
4 se luptau
5 chiar pe țărmurile fluviului.
6 Însă aproape întreaga tabără
7 fiind golită
8 în front
9 și din partea stângă,
10 deoarece legiunea a douăsprezece
11 se ținuse
12 la aripa dreaptă,
13 și a șaptea
14 la o distanță de ea
15 nu mare,
16 toți Nervii,
17 sub conducerea lui Boduognat,
18 care avea comanda
19 puterii,
20 se îndreaptă
21 spre acel loc
22 în batalioane foarte strânse:
23 dintre ele o parte începu
24 să învăluie legiunile
25 din flancul descoperit.

rânduri strânse sub conducerea lui Boduognatus, care avea comanda supremă; o parte dintre dânșii începură să împresoare legiunile la flancul descoperit, cealaltă parte începu să ocupe locul cel mai ridicat al taberei.

1 pars
 2 petere locum summum
 3 castrorum.
 4 XXIV. Eodem tempore
 5 nostri equites
 6 peditesque armaturæ levis,
 7 qui fuerant una cum iis
 8 quos dixeram pulsos
 9 primo impetu hostium,
 10 quum se reciperent
 11 in castra,
 12 occurrebant hostibus
 13 adversis,
 14 ac rursus petebant fugam
 15 in aliam partem;
 16 et calones,
 17 qui ab porta decumana
 18 ac jugo summo collis
 19 conspexerant
 20 nostros victores
 21 transisse flumen,
 22 egressi causa prædandi,
 23 quum respexissent
 24 et vidissent hostes
 25 versari in nostris castris,

XXIV. Tot în acel moment cavaleria și infanteria ușor înarmată ce fuseseră la un loc, cu cei respinși, dela începutul atacului dușmanilor, pe când se retrăgeau în tabără, dând din nou peste dușmani în fața lor, o luară pe dată la

1 o parte
2 să ocupe locul cel mai înalt
3 al taberei.
4 XXIV. În același timp,
5 călăreții noștri
6 și pedestrașii ușor înarmați,
7 ce fuseseră împreună cu cei
8 de care am spus că fusese respinși
9 din prima ciocnire cu dușmanii,
10 când se reculegeau
11 în tabără,
12 întâlneau dușmani
13 în față,
14 și din nou fugeau
15 în altă parte;
16 și rândașii,
17 care dela poarta decumană
18 și din vârful cel mai înalt al colinei
19 văzuseră
20 că ai noștri victorioși,
21 trecuseră fluviul,
22 ieșind pentru a jefui,
23 când priviseră îndărăt
24 și văzură pe dușmani
25 forfotind în tabăra noastră,

fugă în altă parte. Ordonanțele, cari văzuseră dela poarta decumană și de pe culmea cea mai înaltă a dealului că ai noștri au trecut victorioși râul, ieșiră pentru a prăda; privind însă îndărăt, ei văzură că dușmanii se aflau în ta-

1 sese mandabant fugæ
 2 præcipites.
 3 Simul oriebatur clamor
 4 fremitusque eorum
 5 qui veniebant
 6 cum impedimentis,
 7 perterritique ferebantur
 8 alii in aliam partem.
 9 Quibus rebus omnibus
 10 permoti
 11 equites Treviri,
 12 virtutis quorum opinio
 13 est singularis inter Gallos,
 14 qui missi ab civitate
 15 causa auxilii
 16 venerant ad Cæsarem,
 17 quum vidissent
 18 castra compleri
 19 multitudine hostium,
 20 nostras legiones premi
 21 et pæne
 22 teneri circumventas,
 23 calones, equites,
 24 funditores, Numidas,
 25 diversos dissipatosque
 26 fugere in omnes partes,

băra noastră și o luară la fugă. In același timp se învălmășeau strigătele și sgomotele celor ce veneau cu bagajele, care acum fugeau înspăimântați încotro puteau.

In mijlocul acestei învălmășeli, văzând ta-

1 se puseră pe fugă
2 grăbiți.
3 În acelaș timp se înalță strigătul
4 și sgomotul celor
5 ce veneau
6 cu bagajele,
7 și speriați erau împinși
8 unii într'o parte și alții în alta.
9 De aceste lucruri toate
10 impresionați,
11 călăreții Treviri,
12 despre vitejia căroră faima
13 e unică printre Gali,
14 care trimiși de cetatea lor,
15 ca ajutor,
16 veniseră la Cezar,
17 când văzură
18 că tabăra se umple
19 cu o mulțime de dușmani,
20 că legiunile noastre sunt împinse
21 și aproape
22 sunt încercuite,
23 că rândașii, cavalerii,
24 prăștiașii, Numizii,
25 despărțiți și împrăștiați,
26 fug în toate părțile,

băra plină de dușmani, legiunile incolțite și aproape împresurate, ordonanțele, cavaleria, prăștiașii, Numizii alergând în toate părțile, călărașii Treviri, ce se bucură în Galia de o mare repu-

1 nostris rebus desperatis,
 2 contenderunt domum:
 3 renuntiverunt civitati
 4 Romanos pulsos
 5 superatosque,
 6 hostes potitos castris
 7 impedimentisque eorum.
 8 XXV. Cæsar,
 9 ab cohortatione
 10 decimæ legionis
 11 profectus
 12 ad cornu dextrum,
 13 ubi vidit suos urgeri,
 14 signisque collatis
 15 in unum locum
 16 milites duodecimæ legionis
 17 confertos
 18 ipsos esse impedimento sibi
 19 ad pugnam;
 20 omnibus centurionibus
 21 quartæ cohortis
 22 occisis
 23 signiferoque interfecto,
 24 signo amisso,
 25 fere omnibus centurionibus

tație de vitejie, și pe care cetatea îi trimisese
 în ajutor lui Cezar, pierzând orice nădejde, re-
 luară drumul țării lor vestind că Romanii au
 fost respinși și învinși, că dușmanii au pus
 mâna pe tabără și pe bagajele lor.

XXV. După cuvântarea ținută legiunii a X-a,

1 situația noastră fiind desperată
 2 se îndreptară spre țara lor:
 3 și anunțară cetății (lor)
 4 că Romanii au fost bătuti
 5 și învinși,
 6 și că dușmanii au pus mâna pe tabără
 7 și bagajele lor.
 8 XXV. Cezar,
 9 după cuvântarea
 10 (ținută) legiunii a zecea,
 11 plecând
 12 la aripa dreaptă,
 13 unde văzu că ai săi sunt împinși,
 14 și steagurile fiind adunate
 15 într'un singur loc,
 16 că soldații legiunii a XII
 17 îngrămădiți
 18 își erau ei înșiși piedecă
 19 pentru luptă;
 20 toți centurionii,
 21 cohorței a patra
 22 fiind uciși
 23 și stegarul ucis,
 24 steagul fiind pierdut,
 25 aproape toți centurionii

Cezar se îndreptă spre aripa dreaptă, unde-i
 văzu pe ai săi strâmtorați, soldații legiunii XII-a
 îngrămădiți în rânduri strânse, deoarece steagu-
 rile fuseseră adunate în un singur loc, se îm-
 piedecau ei înșiși dela luptă; toți centurionii

1 reliquarum cohortium
 2 aut vulneratis
 3 aut occisis,
 4 in his primipilo,
 5 P. Sextio Baculo,
 6 viro fortissimo,
 7 confecto vulneribus multis
 8 gravibusque,
 9 ut non posset jam
 10 se sustinere,
 11 reliquos esse tardiores,
 12 et nonnullos ab novissimis,
 13 praelio deserto
 14 excedere
 15 ac vitare tela;
 16 hostes neque intermittere
 17 subeuntes a fronte
 18 ex loco inferiore,
 19 et instare
 20 ab utroque latere;
 21 et vidit
 22 rem esse in angusto,
 23 neque ullum subsidium esse
 24 quod posset submitti:
 25 scuto detracto

cohorței a IV-a fuseseră uciși; stegarul omorât;
 un steag pierdut; aproape toți centurionii ce-
 loralte cohorțe fuseseră sau răniți sau uciși;
 între dâșii, sdrobot de multe răni grele, de abia
 se mai putea ține pe picioare, primipilul Sextius
 Baculus, bărbat foarte viteaz; ceilalți erau mai

1 celorlalte cohorte
2 fiind sau răniți
3 sau uciși,
4 și printre ei și primipilul
5 P. Sextius Baculus,
6 bărbat foarte viteaz,
7 copleșit de răni multe
8 și grele,
9 încât nu se mai putea
10 susține,
11 că ceilalți (soldați) erau zăbavnici,
12 și că unii din ultimele rânduri,
13 părăsind lupta,
14 se retrăgeau
15 și evitau sulitele;
16 că dușmanii nu lăsați spații libere
17 urcând în front
18 din locul mai jos (unde se aflau)
19 și stăruiau
20 pe ambele flancuri;
21 și (de îndată) ce văzu
22 că situația e critică,
23 și niciun ajutor nu are
24 care să poată fi trimis :
25 smulgând scutul

greci ca de obicei; unii din ariergardă, încetând lupta, se retrăgeau și se fereau de sulite; în front dușmanii nu conteneau de a se urca de jos, și de a amenința la amândouă flancurile. Văzând deci că lupta se află în situație critică, și că nu mai era nicio rezervă ca să poată fi

1 uni militi ab novissimis,
 2 quod ipse venerat eo
 3 sine scuto,
 4 processit in primam aciem,
 5 centurionibusque
 6 appellatis nominatim,
 7 cohortatus
 8 reliquos milites,
 9 jussit inferre signa
 10 et laxare manipulos,
 11 quo possent facilius
 12 uti gladiis.
 13 Adventu cujus
 14 spe illata militibus
 15 ac animo redintegrato,
 16 quum quisque pro se,
 17 cuperet
 18 in conspectu imperatoris,
 19 et in suis rebus
 20 jam extremis,
 21 navare operam,
 22 impetus hostium
 23 tardatus est paulum.
 24 XXVI. Cæsar,
 25 quum vidisset

trimeasă în ajutor, luând scutul unui soldat din ariergardă, deoarece și el venise fără scut, Cezar înaintă în prima linie de bătaie, îndemnând pe soldați, strigând pe centurioni pe nume, și poruncind să se înceapă atacul și să se desfășoare războiul, pentru ca soldații să se poată folosi

1 unui soldat din ultimele rânduri,
2 fiindcă el însuși venise acolo
3 fără scut,
4 înaintă în prima linie,
5 centurionii
6 fiind chemați pe nume,
7 îmbărbătând
8 și pe ceilalți soldați,
9 porunci să înainteze steagurile.
10 și să desfășoare manipulele,
11 pentru a putea mai ușor
12 să se folosească de săbii.
13 Prin sosirea lui
14 intrând o speranță în soldați
15 și curajul revenindu-le,
16 fiindcă fiecare în ce-l privea
17 dorea
18 sub ochii generalului
19 și în împrejurări
20 disperate,
21 să-și îndeplinească serviciul,
22 atacul dușmanilor
23 fu încetinit puțin.
24 XXVI. Cezar
25 când văzu

mai lesne de săbii. Sosirea lui Cezar însuflând
nădejde soldaților și reinnoindu-le curajul, ata-
cul dușmanilor fu puțin zăbovit, întrucât fiecare
soldat Roman dorea să-și facă datoria în fața
generalului, deși situația era periclitată.

XXVI. Văzând că legiunea a VII-a, ce se

- 1 septimam legionem,
 2 quæ constiterat juxta,
 3 urgeri item ab hoste,
 4 monuit tribunos militum
 5 ut legiones
 6 sese conjungerent
 7 paulatim
 8 et inferrent in hostes
 9 signa conversa.
 10 Quo facto,
 11 quum alius alii
 12 ferret subsidium
 13 neque timerent
 14 ne aversi
 15 circumvenirentur ab hoste,
 16 cœperunt resistere
 17 audacius
 18 ac pugnare fortius.
 19 Interim
 20 milites duarum legionum
 21 quæ in novissimo agmine
 22 fuerant præsidio
 23 impedimentis,
 24 prælio nuntiato,
 25 cursu incitato,

oprise lângă legiunea a XII-a, este de asemenea strâmtorată de duşman, povăţui pe tribunii militari ca legiunile să se unească pe nesimţite şi să atace pe amândouă fronturile. După îndeplinirea ordinului, pe când una da ajutor celcilalte şi nu se temeau că vor fi înconjuraţi de duşmani

1 că legiunea a șaptea
2 ce se așezase alături (de a XII),
3 e de asemeni împinsă de dușmani,
4 porunci tribunilor militari
5 ca legiunile
6 să se unească
7 încetul cu încetul
8 și să îndrepte împotriva dușmanilor
9 steagurile întoarse.
10 Lucrul fiind făcut,
11 fiindcă unul altuia
12 își aducea sprijin
13 și nici nu se temeau
14 ca, întorși,
15 să nu fie învăluiți de dușmani,
16 începură să reziste
17 mai îndrăzneț
18 și să lupte mai vitejește.
19 Intre aceste
20 soldații celor două legiuni
21 care la ariergardă
22 protejaseră
23 bagajele,
24 vestindu-se lupta,
25 marșul lor fiind grăbit,

pe la spate, începură să se opună cu mai mare îndrăzneală și să se lupte cu mai mare curaj. În intervalul acesta, soldații celor două legiuni, însărcinate cu paza bagajelor la ariergară, iu-țindu-și marșul la anunțarea luptei, fură zăriți

1 conspiciabantur
 2 ab hostibus
 3 in summo colle.
 4 Et T. Labienus,
 5 potitus castris hostium
 6 et conspicatus
 7 ex loco superiore
 8 quæ res gererentur
 9 in nostris castris,
 10 misit decimam legionem
 11 subsidio nostris
 12 Qui quum cognovissent
 13 ex fuga equitum
 14 et calonum
 15 in quo loco res esset,
 16 quantoque in periculo
 17 et castra, et legiones,
 18 et imperator versaretur,
 19 fecerunt sibi nihil reliqui
 20 ad celeritatem.
 21 XXVII. Adventu horum
 22 tanta commutatio rerum
 23 facta est, ut nostri,
 24 etiam qui procubuissent
 25 confecti vulneribus.

de dușmani pe vârful dealului. Punând mâna pe tabăra dușmanilor și văzând din malul mai ridicat ce se petrecea în tabăra noastră, T. Labienus trimise a lor noștri în ajutor legiunea a X-a, ai cărei soldați aflând din fuga călărașilor și a ordonanțelor, în ce parte avea loc

1 erau zărite
2 de dușmani
3 pe vârful colinei.
4 Și T. Labienus
5 punând mâna pe tabăra dușmanilor
6 și zăbind
7 din locul mai înalt (unde se afla)
8 ce evenimente se desfășurau
9 în tabăra noastră,
10 trimise legiunea a X-a
11 în ajutorul a lor noștri.
12 Aceștia de îndată ce aflaseră
13 după fuga cavaleriștilor
14 și a rândașilor
15 în ce stare era situația,
16 și în ce mare primejdie
17 și tabăra și legiunile,
18 și generalul se aflau,
19 n'au lăsat nimic la o parte
20 în vederea repeziciunii.
21 XXVII. Prin sosirea acestora
22 o așa de mare schimbare a situației
23 s'a produs, încât ai noștri,
24 chiar cei ce căzuseră
25 copleșiți de răni,

lupta și în ce mare primejdie se afla și tabăra și legiunile și generalul, se grăbiră din toate puterile.

XXVII. La sosirea lor se petrecu o schimbare atât de mare în situație, încât ai noștri, chiar cei cari căzuseră sleiți de puteri din cauza ră-

1 innixi scutis,
2 redintegrarent prælium;
3 tum calones,
4 conspicati
5 hostes perterritos,
6 etiam inermes
7 occurrerunt armatis;
8 equites vero,
9 ut delerent virtute
10 turpitudinem fugæ,
11 pugnarunt in omnibus locis
12 quo se præferrent
13 militibus legionariis.
14 At hostes,
15 etiam in spe extrema
16 salutis,
17 præstiterunt
18 tantam virtutem,
19 ut, quum primi eorum
20 cecidissent,
21 proximi
22 insisterent jacentibus
23 atque pugnarent
24 ex corporibus eorum;
25 his dejectis

nilor, sprijinindu-se pe scuturi, reînnoiră lupta. Văzând pe duşmani înspăimântaţi, ordonanţele ieşiră şi ele chiar neînarmate înaintea celor înarmaţi, iar călăraşii, pentru ca să şteargă cu vitejia lor ruşinea fugii, se luptară pretutindeni,

1 sprijiniți pe scuturi,
2 reîncepură lupta;
3 apoi rândușii,
4 văzând
5 pe dușmani speriați,
6 chiar fără arme (cum erau ei)
7 atacară pe cei înarmați;
8 și călărașii
9 pentru a nimici prin vitejia lor
10 rușinea fugii
11 se luptară în toate locurile
12 pentru a se semnala
13 soldaților legionari.
14 Dușmanii însă,
15 chiar în speranța supremă
16 a mântuirii lor,
17 arătară
18 o atât de mare vitejie,
19 încât, când cei dintâi dintre dâșii
20 căzuseră,
21 vecinii
22 se urcau pe cei căzuți
23 și luptau
24 de pe cadavrele lor;
25 doborâți și aceștia

ca să întrecă pe soldații legionari. În desperarea lor dușmanii au arătat atâta vitejie, încât de îndată ce primele rânduri cădeau, rândurile următoare se sprijineau pe cei căzuți și luptau de pe corpurile lor; când și aceste rânduri erau

1 et cadaveribus coacervatis,
 2 qui superessent
 3 conjicerent tela in nostros
 4 ut ex tumulo
 5 et remitterent
 6 pila intercepta:
 7 ut deberet judicari
 8 homines tantæ virtutis
 9 non ausos esse nequidquam
 10 transire
 11 flumen latissimum,
 12 ascendere ripas altissimas,
 13 subire
 14 locum iniquissimum;
 15 quæ magnitudo animi
 16 redegerat facilia
 17 ex difficillimis.
 18 XXVIII. Hoc prælio
 19 facto,
 20 et gente ac nomine Nerviorum
 21 redacto
 22 prope ad internecionem,
 23 majores natu,
 24 quos dixeramus
 25 collectos in æstuarium

culcate la pământ, pe cadavrele lor îngrămădite,
 supraviețuitorii aruncau, ca de pe o movilă, să-
 geți în contra a lor noștri și asvârleau înapoi
 sulitele prinse; trebuie să recunoaștem astfel că
 nu în zadar acești oameni atât de viteji au cu-
 tezat să treacă un râu foarte adânc, să se cațere

1 și cadavrele îngrămădindu-se,
2 cei ce rămâneau
3 aruncau sulite în ai noștri
4 ca de pe o movilă
5 și trimeteau îndărăt
6 sulitele noastre prinse;
7 încât trebuie de judecat
8 că acești oameni de atâta bărbăție
9 n'au îndrăznit fără motiv
10 să treacă
11 un fluviu foarte lat,
12 să urce niște maluri foarte înalte,
13 să ajungă
14 într'un loc foarte neprielnic;
15 fapte pe care măreția sufletului lor
16 le făcuseră ușoare
17 din foarte grele (cum erau).
18 XXVIII. Această luptă
19 fiind isprăvită,
20 și neamul și numele Nervilor
21 fiind reduse
22 aproape la distrugerea completă,
23 cei mai bătrâni,
24 despre care am spus
25 că fusese adunați în lacuri

pe țărături foarte înalte, să se urce în un loc foarte neprielnic; lucruri foarte grele devenite ușoare prin măreția vitejiei lor.

XXVIII. După terminarea luptei și după distrugerea aproape a neamului și chiar a numelui Nervilor, cei mai în vârstă, despre care am

1 ac paludes
 2 una cum pueris
 3 mulieribusque,
 4 hac pugna nuntiata,
 5 quum arbitrarentur
 6 nihil impeditum
 7 victoribus,
 8 nihil tutum victis,
 9 consensu
 10 omnium qui supererant,
 11 miserunt legatos
 12 ad Cæsarem
 13 seque dediderunt ei,
 14 et, in commemoranda
 15 calamitate civitatis,
 16 dixerunt sese redactos esse
 17 ad tres senatores
 18 ex sexcentis,
 19 ex sexaginta millibus
 20 hominum
 21 vix ad quingentos
 22 qui possent ferre arma.
 23 Quos Cæsar,
 24 ut videretur
 25 usus misericordia

spus că se adunaseră la un loc cu copiii și femeile în locuri inundate și în bălți, anunțându-li-se lupta și socotind că nu va exista vreo piedecă pentru cei victorioși și nicio scăpare pentru cei învinși, cu consimțământul tuturor supraviețuitorilor, trimise delegați la Cezar ca

1 și mlaștini
2 împreună cu copiii
3 și femeile,
4 această luptă fiindu-le anunțată,
5 fiindcă socoteau
6 că nimic nu e greu
7 pentru învingători,
8 și nimic sigur pentru învinși,
9 prin înțelegerea
10 tuturor celor ce rămăseseră,
11 trimiseră soli
12 la Cezar
13 și i se predară
14 și amintind
15 dezastrul neamului lor,
16 îi spuseră că fuseseră reduși
17 la trei senatori
18 din șase sute,
19 din șasezeci de mii
20 de oameni
21 abia la cinci sute
22 care puteau purta armele.
23 Pe aceștia Cezar,
24 pentru a părea
25 că se folosește de milă,

să i se supună; amintindu-i de nenorocirea neamului lor, îi spuseră că rămăseseră numai trei senatori din 600 și că din 60.000 de oameni abia le rămăseseră 500 în stare de a purta armele. Pentru a se arăta milos față de acești nenorociți, Cezar îi luă sub grijă și îi lăasă să se folo-

1 in miseros ac supplices,
 2 conservavit
 3 diligentissime,
 4 jussitque uti suis finibus
 5
 6 atque oppidis,
 7 et imperavit finitimis
 8 ut prohiberent se suosque
 9 ab injuria et maleficio.
 10 XXIX. Aduatuci,
 11 de quibus scripsimus supra,
 12 quum venirent auxilio
 13 Nervii
 14 omnibus copiis,
 15 hac pugna nuntiata,
 16 reverterunt domum
 17 ex itinere;
 18 cunctis oppidis castellisque
 19 desertis,
 20 contulerunt omnia sua
 21 in unum oppidum,
 22 egregie munitum natura.
 23 Quod quum haberet
 24 ex omnibus partibus
 25 in circuitu
 26 rupes altissimas

sească de ținutul și orașele lor; porunci apoi vecinilor să se abțină dela jignirea Nervilor și dela stricarea lucrurilor lor.

XXIX. Aduatucii, despre care am spus mai sus că veneau cu toate trupele în ajutorul Ner-

1 față de nenorociți și rugători,
2 îi păstră
3 cu multă grije,
4 și porunci să se folosească de ținutul
5 lor
6 și de orașele lor,
7 și porunci popoarelor vecine
8 să se ferească ei și ai lor
9 dela nedreptăți și păgubire.

10 XXIX. Aduatucii,
11 despre care am scris mai sus,
12 pe când veneau în ajutor
13 Nervilor
14 cu toate trupele lor,
15 această luptă vestindu-li-se,
16 se întoarseră acasă
17 din marș;
18 toate orașele și castelele lor
19 fiind părăsite,
20 își transportase toate ale lor
21 într'un singur oraș,
22 întărit minunat de natură.
23 Acesta, cum avea
24 din toate părțile
25 de jur împrejur
26 stânci foarte înalte,

viilor, la anunțarea luptei, se înapoiară acasă din drum; părăsindu-și cetățile și redutele, ei adunară tot ce avea într'o cetate întărită minunat de natură. Având din toate părțile în jur stânci foarte înalte și o vedere deschisă, fortă-

1 despectusque,
 2 ex una parte
 3 aditus leniter acclivis,
 4 ducentorum pedum
 5 in latitudinem,
 6 non amplius,
 7 relinquebatur:
 8 quem locum munierant
 9 duplici muro altissimo;
 10 tum collocabant in muro
 11 saxa magni ponderis
 12 et trabes præacutas.
 13 Ipsi prognati erant
 14 ex Cimbris Teutonisque;
 15 qui, quum facerent iter
 16 in nostram provinciam
 17 atque Italiam,
 18 iis impedimentis,
 19 quæ non poterant agere
 20 ac portare secum,
 21 depositis
 22 citra flumen Rhenum,
 23 reliquerunt una
 24 custodiam ac præsidium
 25 sex millia hominum
 26 ex suis.

reaşa avea dintr'o singurã parte o intrare ce
 urca lin, de nu mai mult de 200 de paşi, în lã-
 țime, întãritã cu un zid gros și înalt: pe zid
 așezarã atunci bolovani foarte grei și bãrne
 ascuțite la vârș. Ei se trãgeau din Cimbrii și

1 și puncte ridicate,
2 dintr'o singură parte
3 o intrare ușor înclinată
4 de două sute de pași
5 în lățime,
6 și nu mai mult,
7 era lăsată:
8 pe acest loc îl întăriseră
9 printr'un îndoit zid foarte înalt;
10 apoi așezară pe zid
11 stânci de mare greutate,
12 și grinzi foarte ascuțite.
13 Ei înșiși se trăgeau
14 din Cimbri și Teutoni;
15 care, când făceau drumul
16 în spre provincia noastră
17 și spre Italia,
18 acele bagaje,
19 pe care nu le puteau lua
20 și duce cu dânșii,
21 fiind lăsate
22 dincoace de fluviul Rin,
23 lăsară în același timp
24 ca gardă și pază
25 șase mii de oameni
26 dintre ai lor.

Teutonii, cari, mergând în provincia noastră și în Italia, își lăsară bagajele pe care nu le puteau transporta și lua cu ei, dincoace de fluviul Rin, punându-le sub paza a 6000 de oameni din ai lor. După dispariția Cimbrilor și Teutonilor,

1 Hi, post abitum eorum,
 2 exagitati multos annos
 3 a finitimis,
 4 quum alias
 5 inferrent bellum,
 6 alias
 7 defenderent illatum,
 8 pace facta,
 9 consensu eorum omnium
 10 delegerunt hunc locum
 11 domicilio sibi.
 12 XXX. Ac primo adventu
 13 nostri exercitus
 14 faciebant
 15 crebras excursiones
 16 ex oppido,
 17 contendebantque
 18 cum nostris
 19 parvulis præliis;
 20 postea circummuniti
 21 vallo
 22 quindecim millium pedum
 23 in circuitu,
 24 castellisque crebris,
 25 sese continebant oppido.
 26 Ubi, vineis actis,

hărțuiți mulți ani de vecini, când făcând războiu, când respingându-l, cu consimțământul tuturor, după restabilirea păcii, își aleseră acest loc ca locuință.

XXX. La începutul sosirii armatei noastre, ei

1 Aceștia, după moartea acelora,
2 hărțuiți mulți ani
3 de vecini,
4 pe când uneori
5 purtau ei războiul,
6 alteori
7 respingeau (războiul) făcut lor,
8 pacea fiind încheiată,
9 după consimțământul lor
10 aleseră acel loc
11 ca sălaş.

12 XXX. Și dela prima sosire
13 a armatei noastre,
14 ei făceau
15 dese ieșiri
16 din oraș,
17 și se luptau
18 cu ai noștri
19 în mici lupte;
20 apoi încunjurați
21 de un val
22 de 15 mii de pași
23 în ocol,
24 și de redute numeroase,
25 rămâneau închiși în oraș.
26 Când, bărcile fiind aduse.

făcură ieșiri dese, din cetate, hărțuindu-se cu ai noștri; încunjurați apoi de jur-împrejur cu un val de 15.000 de pași în circumferință și cu redute dese, ei se retraseră apoi în cetățuia lor. După împingerea bărcilor, după construirea tera-

1 aggere exstructo,
 2 viderunt turrim
 3 constitui procul.
 4 primum irridere
 5 ex muro
 6 atque increpitare vocibus,
 7 quod tanta machinatio
 8 instrueretur
 9 ab tanto spatio:
 10 quibusnam manibus,
 11 aut quibus viribus,
 12 præsertim
 13 homines tantulæ staturæ,
 14 — nam plerumque
 15 nostra brevitatis
 16 est contemptui
 17 omnibus Gallis
 18 præ magnitudine
 19 suorum corporum, —
 20 confiderent
 21 sese collocare in muro
 22 turrim tanti oneris?
 23 XXXI. Ubi vero viderunt
 24 moveri
 25 et appropinquare mœnibus

sei, când văzură că un turn se așează în depărta-
 re, la început râdeau de pe zid și își băteau joc
 că mașinării atât de mari se construiau dela o
 distanță atât de mare: cu ce mâini sau cu ce
 puteri, ziceau ei, niște oameni atât de mici —
 căci micimea noastră este disprețuită de obicei

1 o terasă fiind ridicată
 2 văzură că un turn
 3 se înalță mai departe,
 4 la început se puseră să-și râdă
 5 de pe zid
 6 și să-și bată joc cu vorbe,
 7 că o atât de mare construcție
 8 se clădea
 9 dela o depărtare atât de mare,
 10 cu ce mâini
 11 sau cu ce puteri,
 12 mai ales
 13 niște oameni de statură atât de mică,
 14 — căci cele mai adese
 15 micimea noastră
 16 inspiră dispreț
 17 tuturor Galilor
 18 față de mărimea
 19 corpurilor lor, —
 20 se bizuiau
 21 ei să ducă la zid,
 22 un turn de o greutate atât de mare
 23 XXXI. Când însă văzură
 24 că turnul se mișcă
 25 și se apropie de ziduri,

de toți Galii, mândri de mărimea corpului lor — credeam noi că vom putea apropia de zid un turn de o greutate atât de mare?

XXXI. Când văzură însă că turnul se mișcă cu adevărat și se apropie de ziduri, impresionați

1 commoti specie nova
 2 atque inusitata,
 3 miserunt ad Cæsarem
 4 legatos de pace,
 5 qui, locuti ad hunc modum,
 6 dixerunt:
 7 Existimare Romanos
 8 non gerere bellum
 9 sine ope divina,
 10 qui possent promovere
 11 tanta celeritate
 12 machinationes
 13 tantæ altitudinis;
 14 permittere
 15 potestati eorum
 16 se omniaque sua.
 17 Petere
 18 ac deprecari unum:
 19 si forte statuisset,
 20 pro sua clementia
 21 ac mansuetudine,
 22 quam ipsi audirent ab aliis,
 23 Aduatucos,
 24 conservandos esse,
 25 ne despoliaret se armis;

de spectacolul nou și extraordinar, trimiseră delegați la Cezar ca să-i spună că recunoșteau că Romanii, ce puteau mișca cu atâta iuțeală masini atât de înalte, poartă războiul cu ajutorul zeilor: ei se încredințau deci pe dânsii și toate

1 impresionati de acest spectacol nou
2 și neobișnuit,
3 trimiseră la Cezar
4 soli de pace,
5 care, vorbind în acest chip,
6 spuseră:
7 că socoteau că Romanii
8 nu fac războiu
9 fără ajutorul divin,
10 ei care puteau pune în mișcare
11 cu atâta iuțea
12 niște mașini
13 de atât de mare înălțime;
14 că se predau
15 în puterea lor
16 pe ei și toate ale lor.
17 Cer
18 și se roagă de un singur lucru.
19 că dacă va fi hotărît
20 potrivit clemenței
21 și blândeții sale,
22 despre care auziseră dela alții,
23 ca Aduatucii
24 să fie cruțați
25 să nu fie despuiati de arme:

ale lor puterii romane. Potrivit cu blândețea și bunătatea lui, despre care auziseră dela alții, un singur lucru cereau cu stăruință. De va trebui să li se acorde viața și libertatea, atunci să nu li se ia armele. Dușmaniți de aproape toți ve-

1 fere omnes finitimos
 2 esse inimicos sibi
 3 ac invidere suæ virtuti;
 4 a quibus
 5 non possent se defendere,
 6 armis traditis.
 7 Præstare sibi,
 8 si deducerentur
 9 in eum casum,
 10 pati fortunam quamvis
 11 a populo Romano,
 12 quam interfici
 13 per cruciatus
 14 ab his inter quos
 15 consuissent dominari".
 16 XXXII. Cæsar
 17 respondit ad hæc:
 18 „Se conservaturum
 19 civitatem,
 20 magis sua consuetudine
 21 quam merito eorum,
 22 si, priusquam aries
 23 attigisset murum,
 24 se dedidissent;
 25 sed nullam conditionem

cinii, ce le invidiau vitejia, ei nu se puteau
 apăra de vor preda armele. Aduşi în această si-
 tuaţie, preferau să sufere din partea poporului
 roman orice fel de destin decât să fie omorîţi
 în chinuri de cei pe care obişnuiau să-i stăpâ-
 nească.

1 că aproape toți vecinii
2 le sunt dușmani
3 și sunt invidioși pe bărbăția lor;
4 de aceștia
5 nu se puteau apăra,
6 armele lor fiind predate.
7 Că e de preferit,
8 ca, de vor fi împinși
9 la această nenorocire,
10 să suporte soarta oricare ar fi
11 din partea poporului roman,
12 decât să fie uciși
13 prin chinuri
14 de cei, peste care
15 obișnuiau să fie stăpâni!

16 XXXII. Cezar
17 răspunse la aceste:
18 „că va ierta
19 cetatea
20 mai mult după obiceiul său
21 decât după meritul lor,
22 dacă, înainte ca berbecele
23 să fi atins zidul,
24 se vor preda;
25 dar că nicio condiție

XXXII. La acestea Cezar le răspunse: potrivit mai mult obiceiului lui decât datorită meritului lor, de se vor preda, mai înainte ca berbecele să fi atins zidul, el le va cruța cetatea; nu poate fi însă vorba de supunere fără predarea armelor;

1 deditiois esse,
 2 nisi armis traditis;
 3 se facturum
 4 id quod fecisset
 5 in Nerviiis,
 6 imperaturumque finitimis
 7 ne inferrent
 8 quam injuriam
 9 dediticiis populi Romani".
 10 Re nuntiata ad suos,
 11 dixerunt facere
 12 quæ imperarentur.
 13 Magna multitudine armorum
 14 jacta de muro
 15 in fossam
 16 quæ erat ante oppidum,
 17 sic ut acervi armorum
 18 adæquarent prope
 19 summam altitudinem
 20 muri aggerisque,
 21 et tamen
 22 circiter tertia parte,
 23 ut perspectum est postea,
 24 celata
 25 atque retenta oppido,

va face ce a făcut față de Nervi: va porunci
 anume vecinilor să nu aducă vreun neajuns su-
 pușilor poporului Roman. Condițiunea fiindu-le
 comunicată, ei răspunseră că sunt gata să se
 supună. Aruncară, așa dar, în șanțuri o cantitate

1 a predării nu poate fi,
2 decât prin predarea armelor;
3 că va face
4 ceea ce făcuse
5 și cu Nervii,
6 și că va porunci vecinilor
7 să nu facă
8 nicio nedreptate
9 supușilor poporului roman".
10 Lucrul fiind vestit la ai lor,
11 ei răspunseră că vor face
12 ce li se poruncise.
13 O mare cantitate de arme
14 fiind aruncate de pe zid
15 în șanțul
16 ce era înaintea orașului,
17 așa că grămezile de arme
18 egalau aproape
19 cea mai mare înălțime
20 a zidului și a terasei,
21 și totuși
22 a treia parte,
23 după cum s'a dovedit pe urmă,
24 fiind ascunsă
25 și oprită în oraș,

de arme atât de mare, încât grămada lor se ridică până la înălțimea zidurilor lor și a terasei noastre. Totuși, după cum s'a văzut mai târziu, ei opriseră și ascuseră în oraș cam o treime dintre ele. Deschizând apoi porțile, stătură liniștiți în restul zilei.

1 portis patefactis,
 2 usi sunt pace eo die.
 3 XXXIII. Sub vesperum
 4 Cæsar jussit portas claudi
 5 militesque exire ex oppido,
 6 ne noctu
 7 oppidani
 8 acciperent quam injuriam
 9 ab militibus.
 10 Illi,
 11 concilio inito ante,
 12 ut intellectum est,
 13 quod deditioe facta
 14 crediderant nostros
 15 deducturos præsidia,
 16 aut denique servaturos
 17 indiligentius,
 18 partim cum his armis,
 19 quæ retinuerant
 20 et celaverant.
 21 partim scutis
 22 factis ex cortice,
 23 aut viminibus intextis,
 24 quæ induxerant pellibus
 25 subito.

XXXIII. Spre seară. Cezar porunci soldaţilor să iasă din oraş şi să se închidă porţile pentru ca să nu li se facă cetăţenilor peste noapte vreun neajuns. Aceştia, după cum s'a văzut, se înţeleseseră dinainte: crezând că, după predare, ai noştri îşi vor retrage posturile sau că îşi vor slăbi

- 1 porțile fiind deschise,
2 se folosiră de pace în acea zi.
3 XXXIII. Spre seară
4 Cezar porunci ca porțile să fie închise
5 și soldații să iasă din oraș,
6 de teamă ca nu cumva în timpul nopții
7 orășenii
8 să sufere vreo nedreptate
9 dela soldați.
10 Aceia,
11 un plan fiind făcut dinainte,
12 după cum s'a recunoscut,
13 fiindcă predarea fusese făcută,
14 crezuseră că ai noștri
15 vor retrage gărzile,
16 sau vor veghea
17 mai nepăsător,
18 în parte cu acele arme
19 pe care le păstraseră
20 și le ascuseseră;
21 în parte cu scuturi
22 făcute din scoarță,
23 sau cu trestii impletite,
24 pe care le acoperiseră cu piei.
25 pe neașteptate.

supravegherea lor obișnuită, puseră mâna, unii pe armele păstrate și ascunse, alții pe niște scuturi făcute din scoarță sau din trestie împletită, acoperite în grabă cu piei, pe cât le-o îngăduia scurtimea timpului, și pe neașteptate, pe

1 ut exiguitas temporis
 2 postulabat,
 3 tertia vigilia,
 4 fecerunt repentino
 5 eruptionem ex oppido
 6 omnibus copiis,
 7 qua ascensus
 8 ad nostras munitiones
 9 videbatur minime arduus.
 10 Significatione facta
 11 celeriter
 12 ex castellis proximis
 13 ignibus,
 14 ut Cæsar imperarat ante,
 15 concursum est eo
 16 pugnatumque est ab hostibus
 17 ita acriter,
 18 ut debuit pugari
 19 a viris fortibus,
 20 in spe extrema salutis,
 21 loco iniquo,
 22 contra eos
 23 qui jacerent tela
 24 ex vallo turribusque,
 25 quum omnis spes salutis

la veghea a treia, făcură o ieşire cu toate forţele
 lor pe acolo pe unde li se păru mai ușor urcuşul
 spre întăriturile noastre. Dându-se iute semna-
 lul prin aprindere de focuri, cum poruncise Ce-
 zar de mai înainte, ajutoarele sosiră grabnic din
 forturile vecine. Duşmanii se luptară cu inver-

1 cum scurtimea timpului
2 o cerea,
3 la veghea a treia,
4 făcură deodată
5 o ieşire din oraş
6 cu toate trupele,
7 pe unde urcuşul
8 la întăriturile noastre
9 părea mai puţin abrupt.
10 Semnalul dându-se
11 iute
12 din redutele vecine —
13 prin focuri,
14 după cum Cezar poruncise dinainte,
15 alergară acolo
16 şi duşmanii luptară
17 atât de inverşunat,
18 cum trebuia să se lupte
19 nişte bărbaţi viteji,
20 în ultima speranţă a mântuirii,
21 într'un loc neprielnic
22 contra celor
23 ce aruncau suliţe
24 din val şi turnuri,
25 când orice speranţă de mântuire

sunare aşa cum şi era de aşteptat dela nişte viteji împinşi la ultima speranţă a scăpării, așezați într'un loc neprielnic, de unde se luptau împotriva unor soldați ce-i copleșeau de sulițe aruncate de pe parapete și din turnuri, ne mai având altă nădejde decât în bărbăție. După ce

1 consisteret in una virtute.
 2 Ad quatuor millibus
 3 hominum
 4 occisis,
 5 reliqui rejecti sunt
 6 in oppidum.
 7 Postridie ejus diei,
 8 portis refractis,
 9 quum nemo defenderet jam,
 10 atque nostris militibus
 11 intromissis,
 12 Cæsar
 13 vendidit sectionem universam
 14 ejus oppidi.
 15 Numerus capitum
 16 relatus est ad eum
 17 ab his emerant
 18 quinquaginta trium millium.
 19 XXXIV. Eodem tempore
 20 factus est certior
 21 a P. Crasso,
 22 quem miserat
 23 cum una legione
 24 ad Venetos. Unellos,
 25 Osismios, Curiosolitas,

pierdură patru mii de oameni, ei fură însă res-
 pinși în cetate. A doua zi, sdrobînd porțile fără
 rezistență, soldații noștri intrară în ea. Cezar
 vîndu tot ce se găsi înăuntru. Cumpărătorii îi
 afirmară că număraseră cînzeci și trei de mii de
 capete.

1 sta numai în vitejie.
2 Cam patru mii
3 de oameni
4 fiind uciși,
5 ceilalți fură aruncați
6 în oraș.
7 A doua zi
8 porțile fiind sdrobite,
9 cum nimeni nu se mai apăra,
10 și soldații noștri
11 fiind introduși,
12 Cezar
13 vându cuprinsul întreg
14 al acelu oraș.
15 Numărul de capete
16 i s'a raportat
17 de cei ce cumpăraseră,
18 că a fost de cincizeci și trei de mii.
19 XXXIV. In același timp
20 fu înștiințat
21 de P. Crassus,
22 pe care îl trimisese
23 cu o legiune
24 la Veneți, Uneli,
25 Osismi, Curiosoliti,

XXXIV. In același timp, trimisese o legiune la Veneți, Uneli, Osismi, Curiosoliți, Esuvieni, Aulerci și Redoni, cetăți maritime de-a-lungul Oceanului. P. Crassus îl înștiință pe Cezar că le adusese în supunerea și puterea poporului roman.

- 1 Esuvios, Aulercos,
 2 Rhedones,
 3 quæ civitates
 4 sunt maritimæ
 5 attinguntque Oceanum,
 6 omnes eas civitates
 7 redactas esse in deditioem
 8 potestatemque
 9 populi Romani.
 10 XXXV. His rebus gestis,
 11 omni Gallia pacata,
 12 tanta opinio hujus belli
 13 uti legati
 14 perlata est ad barbaros,
 15 mitterentur ad Cæsarem
 16 ab iis nationibus
 17 quæ incolerent
 18 trans Rhenum,
 19 qui pollicerentur
 20 se daturas obsides,
 21 facturas imperata:
 22 quas legationes
 23 Cæsar jussit reverti ad se
 24
 25 proxima æstate inita,
 26 quod properabat

XXXV. Aceste fapte ce aduseseră cu ele pacificarea întregii Galii, treziră printre barbari un atât de mare respect despre acest războiu încât popoarele de dincolo de Rin trimiseră soli

1 Eſuvi ſi Aulerci,
2 Redoni,
3 care cetăți
4 sunt la mare
5 ſi ating Oceanul,
6 că toate aceste cetăți
7 au fost reduse la supunerea
8 ſi în puterea
9 poporului roman.
10 XXXV. Aceste lucruri fiind săvârșite
11 întreaga Galie fiind supușă,
12 o faimă atât de mare a acestui războiu
13 s'a împrăștiat la barbari,
14 încât soli
15 fură trimiși la Cezar
16 de acele națiuni
17 ce locuesc
18 dincolo de Rin,
19 care promiteau
20 că vor da ostateci,
21 vor executa cele poruncite:
22 aceste solii
23 Cezar porunci să se reîntoarcă la dânsul
24 la începutul viitoareii veri,
25 pentru că se grăbea (să meargă)

la Cezar, făgăduindu-i să-i predea ostatici și să-i îndeplinească poruncile. Cum se grăbea să se ducă în Italia și Iliria, el le porunci să vină la începutul verii viitoare, și apoi, așezându-și

1 in Italiam Illyricumque.
2 Ipse, legionibus
3 deductis in hibernacula
4 in Carnutes, Andes
5 Turonesque,
6 quæque civitates
7 his locis,
8 erant propinquæ
9 ubi gesserat bellum,
10 profectus est in Italiam,
11 obque eas res,
12 ex litteris Cæsaris,
13 supplicatio quindecim dies
14 decreta est,
15 Quod ante id tempus
16 accidit nulli.

legiunile în lagărele de iarnă la Carnuți, Anzi și Turoni, popoarele cele mai apropiate de teatrul războiului, plecă în Italia... La Roma, sap-

1 în Italia și Iliria.
2 El însuși, legiunile sale
3 fiind duse în lagărele de iarnă
4 la Carnuți, Anzi
5 și Turoni,
6 și cetățile ce
7 erau vecine
8 cu aceste locuri,
9 unde făcuse războiul,
10 plecă în Italia,
11 și pentru aceste fapte,
12 după scrisorile lui Cezar,
13 rugăciuni de 15 zile
14 se votară,
15 ceea ce înainte
16 nu i se întâmplase nimănui.

tele fiind anunțate de scrisorile lui Cezar, ..
decretară cincisprezece zile de mulțumire zeilor,
lucru ne mai întâmplat nimănui altuia.

	No.
Aleksandri V. Poezii populare, vol. I ...	443
„ Vol. II	444
„ Vol. III	445
Teatru, vol. I, Cetatea Neamțului, Cinel-Cinel, etc.	199—9 b.
„ Teatru, vol. II, Florin și Florica, Piatra din casă, etc.	200—200 b.
„ Varia, poezii	188
„ Altele, versuri	189—190
„ Despot Vodă, legendă istorică în versuri	322—23
Alexandria, sau isprăvile marelui Împărat Alexandru Macedon	467—68
Al. George. Sapho (în versuri)	925
Alina G. Buna cuvîntă. Cum să se poarte omul în societate	385—7 b.
Amicis Edm. (Cuore). Inimă de copil. În această carte se povestește înduio- șător și de toată frumusețea un în- treg an școlar al unui băiețuș din clasele primare. E o povestire, a- proape zilnică, a multor întâmplări, vreme de un an, în viața micului școlar, din care autorul — unul din cel mai mari scriitori ai Italiei — face să respire dragostea de neam, de steag, de credința strămoșească. Ediție ilustrată bogat. Traducere de Tralan G. Stoenescu.	426—29 b.
„ O moarte pe câmpul de războiu ..	772—72 b.
Andersen. Povești alese	I
„ Carte de chipuri fără chipuri	100
„ Grădina ratului, povestiri cu ilu- strații, trad. de B. Nemțeanu	657—58

- Brett-Harte, Arcon, Marc Twain, Nuvele**, trad. de Titu Malorescu și d-na Liviu M. 10
- Brucăr L. Vieața și filosofia lui Spinoza** . 1334—1335
- „ **Bergson, filosofia sa** 1408—1410
- Budai Deleanu. Țiganiada, poem eroi-comic**, în 12 cânturi 891—92 b.
- Buna cuviință** 387—387 b.
- O broșură al cărui cuprins variază și interesant poate forma o lectură plăcută pentru oricine. Regulele bunei cuviințe ne învață cum să trăim o viață nouă, și în noi înșine și în afară, formându-ne ideile și disciplinând apucăturile noastre. Din capitolele cele mai însemnate: Cum să se poarte omul în societate, salutul, zâmbetul, în familie, părinții și copiii, între rude, cu profesorii, serbări, în familie, în societate, vizite, p'ese dejunuri, baturi, serate, corespondență, cadouri, etc.
- Bunin Ivan. Nuvele. Trad. de Lucia Demetrius** 1406—1407
- Burnet Fr. Micul Lord**, trad. de Iosif Nădejde, povestire pentru copii, cu ilustrații 747—48 b.
- Caillavet și Des Flers. Amorul veghează**, comedie trad. de D. Anghel . . 463—63 b.
- Candrea I. A. Graiu, datorie, credințe** . 1343—1344
- Candrea și Densușiano. Din popor: cum grăiește și simte poporul român** . 351—52 b.
- Caragiale I. L. Din operele acestui neîntrecut maestru al condeiului au apărut:**

Schițe ușoare. Cele mai caracteristice pagini ale acestui autor. Oricine va râde ori de câte ori va citi aceste satire și fragmente: Un pedagog de școală nouă. Reforma, Benemerenti, etc.

53

- Caragiale I. L.** Notițe și fragmente literare: Câteva păreri. Politica și cultura. Saloanele noastre. Solicitudine de Stat. O vizită la Castelul Iulia Hașdeu 121—22
- „ O scrisoare pierdută, comedie și 1 Aprilie, monolog 1192—94
- „ Păcat; O făclie de Paște și alte nuvele și schițe. Povestiri sguduitoare 1119—20
- „ O noapte furtunoasă, comedie, și Conul Leonida față de reacțiune, farsă într'un act 1284—85
- „ Năpasta, dramă 1332
- „ Kir Ianulea 1357—1358
- „ La hanul lui Mânjoală (nuvele) . 1372—1373
- „ Groaznica sinucidere din str. Fidelității 1387—1390
- „ Momente vol. I 1393—95
- „ Momente vol. II 1398—1400
- Caraivan Virgil**, Aliman Voinicului . . 752—52 b.
- Cardaș Gh.** Poezii Ardealului până la unire 1376—1382
- „ Poezii Munteniei. Antologie . . 1425—1430
- Carol al II-lea Regele României** Discursuri culturale 1500—1501
- Carlyle**, Muncă, Sinceritate, Tăcere, din englezește de Const. Antoniadă . 660—60 b.

- Daudet Alphonse.** Piciul 971—973 b
 Piciul nu e decât *Petit-chose*, o autobiografie parcă, în care numai sfârșitul e schimbat. Un stil plin de viață, umor și duioșie laolaltă. Piciul ajunge un mare scriitor printre 1001 de emoții. Tradus de d-ra Eucharis.
- „ Aventurile lui Tartarin din Tarascon 394—395
- „ Fromont și Risler, vestit roman de moravuri parisiene, în care se oglindesc foarte bine lupta între smțimântul datoriei și binelui omenești 851—854 b.
- „ Tartarin pe Alpi, tradus de A. Mândru 1171—1174
- „ Regii în exil, roman 1112—16
- „ Scrisori din moara mea, trad. de M. Cruceanu 1182
- Deleanu Budai.** Țiganiada, poem eroic-comic în 12 cânturi 891—92 b
- Deledda Grazzia.** Povestiri sarde. Trad. de N. Dașcovici 1205
- Demetrescu Tr.** Cum iubim, roman 290—1
- „ Iubita, roman 263
- Aceste romane, nuvele și schițe sunt de o gingășie de adevărată sensitivă. Ele sunt datorite unui scriitor, pe care moartea l-a secerat înainte de vreme din mijlocul firii pe care a cunoscut-o și a iubit-o.
- Demetrius V.** Puterea vrăjilor, nuvele . 825—825 b.
- „ Versuri 1200

Flammarion Camille. Astronomie populară, cu numeroase figuri explicative, — în care grelele adevăruri științifice sunt prezentate sub o formă ușoară, plăcută și înțeleasă de cetitori, cari rămân cu multe, variate și serioase cunoștințe astronomice: „Ce e Cerul”	357—9
„ O călătorie în cer	266
„ Stela. roman complet	1187—89
Flaubert. Trei povestiri	441—2
„ Bouvard și Pécuchet, roman plin de știință și de ironie	1261—1265
Flers și Caillavet. Amorul veghează, comedie	463—63 b.
Foerster Meyer. Heidelbergul de odinioară, teatru	440—40 b.
Foe Daniel de Robinson Crusoe	262—262 b.
Fogazzaro Antonio. Pereat Rochus, trad. de N. Dașcovici	1167
Fotografie. Manual practic, cu figuri explicative de I. Dimitriu	740—42
Materialul necesar, aparatul fotografic, obiectivul, diafragmă, cum se păstrează și se îngrijește materialul, plăcile fotografice, poza, camera obscură, procedarea negativă și pozitivă, virarea și fixarea fotografiei în colorii, măririi, distracții fotografice, etc.	
France Anat. Albina (nuvele)	572—572 b.
„ Baltazar, nuvele	708
„ Crima lui Sylvestru Bonnard, roman	939—41
„ Povestiri, trad. de Iosif Nădejde	493
„ Remușcarea (Jocasta) trad. de d-na Cecropide	1030—30 b.